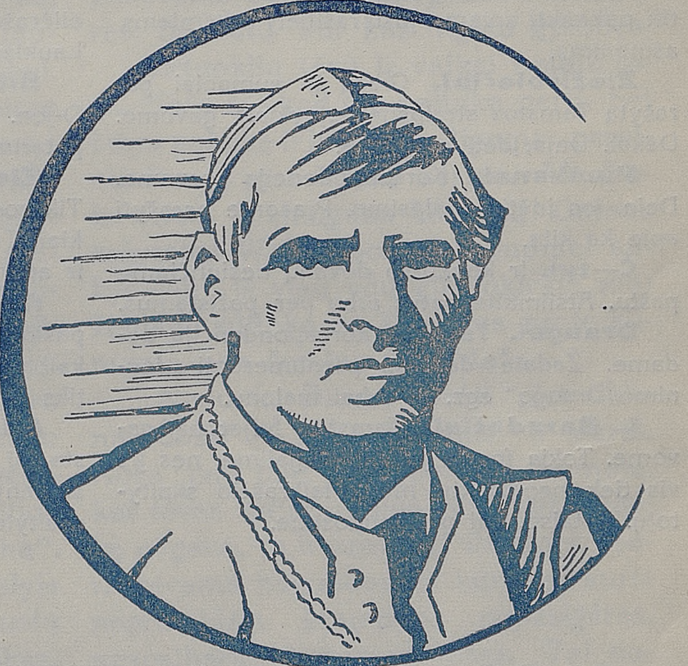
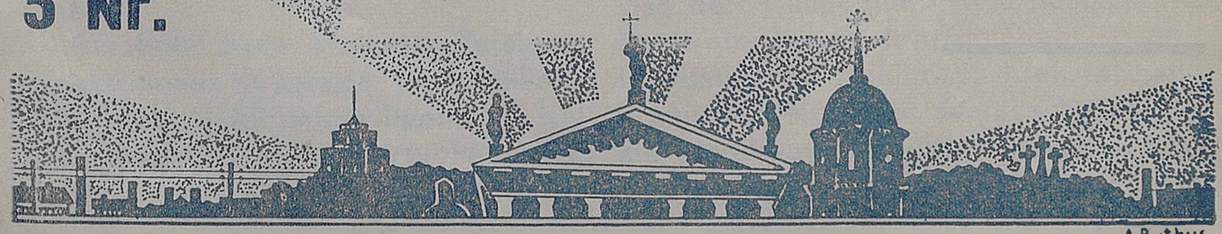
JAUNIMO DRAUGAS

Vysk. M. Valančius—Lietuvių Tautos Blaivintojas

5 Nr.

VILNIUS, 1937 M.

REDAKCIJA ATSAKO

J. G. Straipsnį, siųstą paštu, gavome. Dėkui. Spausdinsime vėliau.

P. K—jui. Tamstos straipsnį irgi gavome. Spausdinsime. Prašome šios srities straipsnių rašyti ir daugiau. Tik turėkit galvoje mūsų laikraščio skaitytojus—rašykit taip, kad jie kuo daugiausia pasinaudotų.

J. Čekauskui. Viską gavome. Dėkui. Su minimu asmeniu atsiskaitysime taip, kaip rašot.

M. Savuliui. Dėkui už straipsnelį, bet, deja, pasinaudoti negalėsime, nes korespondencijai perilgas, o šiaip rašydami, galėsime tik pakenkti aniems, jūsų rašinėly minimiems asmenims.

Žiežirbiečiui. Gražų ir sumaniai parašytą Tamstos straipsnelį „Įvykiai" gavome. Dėkui. Deja, įdėti negalime.

Plunksnai. Korespondenciją gavome. Deja, jos įdėti negalėsime. Prašome parašyti apie ką kita.

Č—tui. Ir konkurso dovanų nesiunčiame paštu.. Atsiimkite patys arba per pažįstamus.

Draugui. Tamstos korespondenciją dedame. Žadate daugiau prenumeruoti „Jaunimo Draugo" egz. — labai malonu.

L. Barzdočiui. Tamstos feljetoną gavome. Tokia forma jo dėti negalime, nes jis vis tiek nepasiektų mūsų laikraščio skaitytojų. Pataisę, gal pasinaudosime.

Pr. Skr obloneliui. Gražius Jūsų eilėraščius gavome. Džiaugiamės, kad dar vienas jaunuolis nenumarino savo talentų. Laukiame daugiau.

M. Pumpučiui. Džiugu, kad kaskart didesnis mūsų jaunuolių būrys mėgina savo galias ir kad kaskart didėja mūsų laikraščio bendradarbių eilės. Iš atsiųstų pirmųjų jūsų eilėraščių matyti, kad pajėgiate kurti, tad linkime pasisekimo. Kurie tiks noriai spausdinsime.

Jonui Rainučiui. Ir Tamstos pirmieji eilėraščiai visai nusisekę. Spausdinsime juos. Laukiame daugiau.

Bitei. Tuo reikalu kreipkitės Liet. Ūkio D-jon. Ten duos išsemiamų nurodymų ir patarimų.

Žiemai. Korespondenciją gavome. Ačiū. Tik sodžiaus pavadinimas reikia rašyti aiškiai. Taip pat reikia būtinai pažymėti valsčius ir apskritis.

Akacijai. Eilės gražios, tik reikėtų dar pasimokinti rimo, ritmo ir pasistengti, kad kalba būtų vaizdingesnė. Tuomet tai tikrai tiks mūsų laikraščiui. Laukiame.

Aliksniui. Novelės mintis graži, tik trūksta jai tinkamos formos. Mat, vaizduojami asmenys turi būti bent kiek ryskesni, kad skaitytojas galėtų suvokti jų siekius.

Domė! Vasario mėn. pirmoji savaitė yra blaivybės savaitė. Ta proga „Jaunimo Drauge" talpiname apie blaivybę pora straipsnių, ir norime, kad juose iškeltos mintys prigytų mūsų jaunimo tarpe. Tad kviečiame mūsų lietuviškąjį jaunimą, ypatingai „Jaunimo Draugo" skaitytojus rimtai tuo klausimu susirūpinti ir palaikyti savo tarpe blaivybės idėją.

Viršelį ir vinietes piešė Ant. Butkus.

Eina XII metus

1937 m. vasario mėn. 5 d. № 5 (139)

JAUNIMO DRAUGAS

VILNIAUS KRAŠTO JAUNUOMENĖS SAVAITRAŠTIS

BLAIVYBĖS SAVAITĖ

Esame susirūpinę visokeriopa mūsų jaunimo gerove. Norėtumėm matyti lietuvišką jaunimą ir fiziškai sveiką, ir dvasiniai stiprų, nes tiktai toks jaunimas yra pajėgus kūrybiniam darbui.

Tačiau, lankydami mūsų jaunimo būrelius, matome ką kita; matome daug gražaus jaunimo, nepajėgiančio dirbti naudingo kultūros darbo. Ieškome to negerumo priežasčių ir surandame. Svarbiausia priežastis pastojanti kelią gražiausiems užsimojimams—tai degtinė, alkoholis.

Visuomet ir visur alkoholis buvo ir tebėra vartojamas. Kai kas dėl to daro tokią išvadą: ,,Visi geria ir gėrė, tai kodėl ir aš negaliu gerti? Degtinė netokia baisi, kaip apie ją rašoma". Galima į tai atsakyti, kad pasaulyje buvo ir kitų blogumų, giliai įleidusių šaknis į žmonių tarpą. Atėjo laikas, žmonės suprato jų kenksmingumą ir iš savo tarpo pašalino. Jau vyriausias laikas suprasti alkoholio kenksmingumą ir jo nusikratyti. Alkoholio pasėkos jau mums visiems perdaug žinomos.

Alkoholis žudo sveikatą. Teisingai pasakė vienas gydytojas: „Girtuoklis— sako—tai vaikščiojantis ligonis". Kai kada atsitinka, kad ir girtuoklis ilgai gyvena ir susilaukia žilos senatvės. Bet tai neįrodymas, kad alkoholis vartoti yra sveika. Jei toks žmogelis nebūtų gėręs, tai būtų kur kas ilgiau gyvenęs.

Girtuoklių tėvų ir vaikai nelaimingi. Maža to, kad yra palinkę gerti, bet būna palinkę ir įvairioms ligoms, pereinančioms per kelias kartas. Alkoholis atima iš žmogaus kilnumą. Garsus rašytojas Walter Scottas visuomet sakydavo: „Iš visų ydų girtuoklystė mažiausiai sutinka su žmogaus proto kilnumu, nes žemina jo vertę".

„Neduok, Dieve, turėti girtuoklis namuose" — sako žmonės. Ir tikrai. Koks gali būti sugyvenimas šeimoje, kai tėvas namų galva, yra girtuoklis: ką pagavo, tą ir praleido degtinei. Nėra tėvams paguodos iš sūnaus, kuris nepraleidžia pramogos nepasigėręs, nesusibaręs ir nesusimušęs. Tai namų tragedija.

Su girtuokliais nebeįmanomas ir organizacinis bei visuomeniškas darbas. Daug kur jaunimas turi gražiausių užsimojimų. Ateina keli pasigėrę ir visą darbą sugadina. Kyla nesusipratimai, muštynės ir užmušimai, o po to teismas ir kalėjimas. Kiek tai per praėjusias šių metų šventes buvo tokių atsitikimų! Net drovu darosi.

Jau iš to aiškiausiai matome, ką duoda degtinė. Kaip gi iš tos ligos išsigydyti? Lengva išvengti alkoholio tam, kas dar nemėginęs gerti arba mažai gėręs. Sunkiau atprasti įpratusiam. Bet ir čia nėra negalimumų. Reikia tiktai parodyti truputį valios, pasiryžimo. Garsus Hugonas Mileris pasakoja, kaip jis save nugalėjęs, nustojęs gėręs ir likęs laimingas visam gyvenimui. Jis dirbęs fabrike kaip prastas darbininkas; o fabriko darbininkų tarpe buvęs paprotys darbo metu pasistiprinti gėralais. Vieną dieną Mileris išgėręs net dvi stiklines. Parėjęs namo, paėmęs skaityti mėgiamiausią knygą „Bakono prityrimai" ir nepajėgęs. To jam užtekę. „Stovis,— sako—kokiame buvau, buvo žeminantis ir iš mano kaltės". Nuo to laiko daugiau nebegėrė ir tapo garsus žmogus.

— Atėjo blaivybės savaitė — laikas, skiriamas kovai su didžiausiu žmogaus priešu—alkoholiu. Kiekvienas lietuvis turėtų įsidėti sau į galvą mintį: „Esu lietuvis ir neleisiu savęs žeminti!" Jeigu tai įgyvendintume, tuomet tiktai klestėtų asmeniška kiekvieno lietuvio laimė, šeimyniška gerovė ir tikras mūsų tautinis atgimimas.

Vytautis.

PIETŲ SLAVIJA IR BULGARIJA SUSITAIKĖ

Daug reikšmės teikiama pasirašytai nesenai amžino draugiškumo sutarčiai Bielgrade—Pietųslavijos sostinėje. Lig šiol santykiai tarp tų valstybių buvo labai blogi. Dažnai kildavo baimės, kad gali tarp tų kraštų iškilti karas. Vaizdely Bulgarijos ir Pietų Slavijos atstovai pasirašo po sutartimi.

JUL. NOREIKA

Ei, jaunime!

Ei, jaunime, ei galingas,
Dirvos plačios prieš tave,
Varyk vagą nesulinkęs,
Gelbėk brolius — jie varge!

Broliai šviesos dar nemato,
Gęsta žvaigždės jiems vilties:
Visi skundžias, aimanuoja...
Kada saulė patekės?

Tavo arklas — knyga, meilė,
Ginklas — dora ir viltis,
Brolių širdis tu pažadink,
Akys pergale prašvis.

Tad, jaunime, tu, kaip vienas,
Išblaškyki jų miglas,
Stiprink kūną, ugdyk dvasią,
Rask į šviesą jiems vartus.

BLAIVĖKIME

Pirmoji vasario mėn. savaitė — blaivybės savaitė. Ta proga paskiros tautos, valstybės, organizacijos ir net vienetai nagrinėja, svarsto ir tariasi, kaip nugalėti bene didžiausį žmonijos priešą—alkoholį, kuris kasmet šimtus ir net tūkstančius žmonių nuvaro į kapus, kitiems suardo sveikatą, sugriauna gyvenimą, išrauna šeimyninę laimę ir pridaro aibes kitokių žmonijai nelaimių. Pravartu šia proga žvilgterėti, kokius gi pas mus, Vilniaus krašto lietuvių tarpe, alkoholis turi pamatus ir kaip plačiai išsivystęs jo vartojimas. Su skausmu tenka tvirtinti, kad pas mus ir šioje srityje daug blogiau, negu kur kitur. Pas mus geria vyresnieji, geria jaunimas ir net vaikai. Neatsilieka moterys ir jaunos panelės. Ir ne tik geria, bet dažnai ir pasigeria. Geria mūsų tautiečiai degtinėlę įvairiomis progomis: per krikštynas, vestuves, vardines, laidotuves ir kitkart. Žodžiu, su alkoholiu sutinkama ką tik pasirodžiusi ant žemės žmogiška būtybė, su juo ir išlydima iš šio pasaulio. Mat, manoma, kad be degtinės nėra nei nuoširdaus džiaugsmo nei gilaus liūdesio.

Tai yra didelė mūsų yda ir visuomeninė nelaimė, kuri skurdina, silpnina ir net žudo visas mūsų kūno ir dvasios pajėgas.

Negeriau yra ir su mūsų jaunimu. Jaunimas, kuris pokariniais laikais tiek pažengė priekin, apsišvietė, pramoko organizuotai dirbti, nuo šios ligos dar neišsigydė ir maža vilčių, kad greitu laiku pasikeltų iš šios žmonijos nelaimių klano. Kaip skaudu, kad daug kur dar skęsta degtinėlėje mūsų jaunimo pavasariškos dienos, sveikata, dora ir paskutinis sunkiai uždirbtas skatikas. Tuo tarpu šviestis, nusipirkti knyga, išsirašyti laikraštis ar kitas koks gražus tautinis reikalas paremti — nėra kuo! Dar blogiau. Dažnai paskendę vylingo alkoholio garuose susimuša, pasivarsto peiliais, susidaužo buožėmis. Po tokių įvykių neretas jų miršta ar supūna tamsiuose kalėjimo mūruose. Ir taip, tik su mažomis išimtimis, praleidžia mūsų jaunimas savo jaunąsias gyvenimo dienas. Tuo tarpu gyvenimo sąlygos reikalauja kuo daugiau dvasinių ir fizinių jėgų kovai už savo idealus. Tad labai sunkiai nusideda visuomenei ir tautai tie, kurie vietoje šviestis, dirbti kultūrinį darbą, būti padoriais žmonėmis, pavyzdingais lietuviais, žudo save ir būsimąją kartą degtinės nuodais.

Kas gi yra tas alkoholis ir kokios jo pasėkos? Alkoholio yra kelios rūšys. Žmonės geria etilo alkoholį. Tikrasis bevandenis alkoholis yra bespalvis skystimas, turįs savotišką, visiems žinomą kvapą. Jis prie 78^0 verda, stingsta prie—$118{,}8^0$ C. Jis yra lengvesnis už vandenį. Tokias chemines ypatybes turi etilinis alkoholis. Ar jis yra maistingas? Mat, kai kurie degtinės mėgėjai tvirtina, kad jis pavaduoja valgį. Mokslininkų bandymai aiškiai įrodė, kad panašus tvirtinimas visai klaidingas. Vos mažą išgertos degtinės ($2^0/_0$) dalelę mūsų organizmas paverčia į šilumą. Likusioji dalis prasiskverbia pro skilvio ir žarnų sieneles, patenka į kraują,

o su juo į visus mūsų kūno organus. Alkoholis padaro mūsų organizmui labai daug žalos. Jis veikia neigiamai visas mūsų kūno ląsteles. Šios, dažniau vartojant alkoholį, silpsta ir neatlieka tinkamai savo pareigų. Ir taip dažniau geriančio alkoholį širdis apsikrauna taukais. Širdies raumenys pakriksta ir silpsta. Vėliau pas alkoholikus atsiranda įvairūs širdies negalavimai, pav., širdies raumenų išsigimimas (myodegeneratio cordis), širdies sutaukėjimas ir t. t. Bendrai, alkoholikų širdis yra žymiai silpnesnė, negu blaivininkų. Kraujo indo sieneles veikia alkoholis taip, kad šios ima kalkėti, kas dar labiau apsunkina širdies veikimą. Be to, alkoholikams dažnai pasitaiko įvairios apopleksijos: įvyksta kraujo išsiliejimas pro pratrūkusius indus į smegenis. Kepenose, kurios mūsų organizme vaidina taip pat svarbų vaidmenį, pridaro ir gi daug žalos. Įvyksta kepenų išsigimimas (cirrhosis hepatis); alkoholikai dažniau serga geltligėmis ir kitomis kepenų ligomis. Skilvyje ir žarnose atsiranda įvairios slogos. Alkoholis neaplenkia ir inkstų bei šlapumų pūslės. Jis ir čia neigiamai veikia tuos taip reikalingus mūsų sveikatingumui palaikyti organus.

Dar daugiau pakenkia alkoholis nervų ir smegenų sistemai. Alkoholis yra vienas didžiausių smegenų priešų. Šiek tiek išgėręs žmogus yra labai judrus, iškalbus, mėgsta juokus, garsiai šnekėti. Išgėrusio žmogaus mažėja kritiškumas, o didėja klaidingas savo jėgomis pasitikėjimas. Jei dar labiau žmogus nuodijasi alkoholiu, tada visai nustoja sąmonės, krenta ir guli, it negyvas. Kartais pasitaiko, kad tokie daug išgėrę žmonės staiga miršta — užtrokšta. Esant tokiame stovyje įvyksta alsavimo židinio paraližas. Nuolatinių alkoholikų po ilgesnio laiko silpsta atmintis, mažėja inteligencija, pastabumas, kritiškumas ir valios stiprumas. Nuolatiniai alkoholikai mėgsta negražiai kalbėti. Jie neturi jokių sąžinės skrupulų. Bendrai, etiniu požvilgiu alkoholikai stovi labai žemai.

Pastebėta yra, kad nuolatinių alkoholikų dreba rankos, ypačiai iš ryto, o išgėrus vieną kitą degtinės taurelę rankų drebėjimas dingsta. Be to, alkoholikas mėgsta girtis, kalbėti neteisybę ir t. t. Pasitaiko, kad nuolatiniai (chroniški) alkoholikai po sunkių ligų (pav., plaučių uždegimo, gripo) suserga girtuoklių pašėlimo liga (delirium tremens). Būdingi yra tai ligai įvairūs mažų pelių, žiurkių ar drugių pavydale vaizdai. Be to, pastebėta, kad visa eilė psichinių ligų, pav., alkoholinė psichoza, pavydo manija, epilepsija atsiranda išimtinai pas alkoholikus ir jų vaikus.

Negana to! Alkoholikų tarpe yra žymiai didesnis mirtingumas. Jie mažiau atsparūs įvairioms ligoms, todėl ir dažniau serga. Nuolatinių alkoholikų tarpe ir savižudysčių skaičius žymiai didesnis, negu negeriančiųjų. Be to, mėgstą išgerti žymiai dažniau serga lytinėmis ligomis. Statistikos daviniai rodo, kad alkoholikai žymiai dažniau nusižengia įvairiems įstatymams. Pasak vieną žymų prancūzų psichiatrą, palinkimas prie nusikaltimų, epilepsija ir idiotizmas—tai trys žiedai, turį bendrą stiebą (kotą) — alkoholizmą. Pavyzdžiui, Bavarijoje 84% visų nusikaltimų buvo padaryta alkoholio mėgėjų. Škotijoje ir Airijoje tas skaičius pašoksta iki 90%!

Juo šalis yra blaivesnė, juo mažiau nusikaltimų ir kalinių. Ir priešingai, kur daug geriama svaiginamųjų gėralų, ten teismai yra užversti bylomis, o kalėjimai—kaliniais. Nuolatinis alkoholikas neturi jokių kilnesnių jausmų. Jis sugeba pragerti paskutinį kruvinu darbu uždirbtą skatiką. Nustojęs darbo, savo blogo įpročio verčiamas, alkoholikas išneša iš namų paskutinį turtą—pagalvį, laikrodį, drabužį, parduoda už skatikus tam, kad galėtų išgerti. Nesvarbu jam, kad namie šeima neturi ko valgyti, kuo apsirengti. Jis viena težino — kaip nors gauti išgerti. O vargas tai žmonai, motinai ar kam nors kitam alkoholiko artimųjų, jei šie daro priekaištus ir jį smerkia. Tada jis šoksta koliotis, muštis ir t. t. Dažnai už tai būna alkoholikai po teismus tampomi. Mat, blaivus žmogus klauso savo proto. Pasigėrusio protas nustoja veikęs. Visos smegenų ląstelės užsinuodija alkoholiu. Tada žmogus vaduojasi blogais palinkimais, kurie, esant žmogui blaiviam, esti proto suvaržyti. Iš to aišku, kodėl kartais pasitaiko, kad net labai išlavinti, didelės kultūros žmonės padaro įvairių įvairiausių nusižengimų. Visa kam kaltas alkoholis. Pasitaiko, kad nusigėręs žmogus, kuris,

Dabar J. Am. Valstybėse patvyno didelės Ohio ir Missisipi upės, užliejusios milžiniškus plotus. Padaryta arti pusės miliardo dol. nuostolių; daugybė žmonių nuskendo; potvynio metu tūkstančiai miestų ir kaimų nuplauti buvo įšėlusių vandens bangų. Čia matome vieną užlietų miestų.

iš šalies žiūrint, atrodo esąs visai normalus, vaikščioja it lunatikas. Maža ko reikia, kad jį suerzintų. Tada jis darosi pavojingas ir gali išžudyti visą eilę žmonių, nesuvokdamas ir nesuprasdamas, ką bedarąs. O išsiblaivęs visai neprisimena savo darbų.

Alkoholikų vaikai yra žymiai silpnesni. Mat, pagal vieno garsaus gydytojo posakį, alkoholikas tėvas prageria savo sūnaus kepenas. Alkoholiko vaikai žymiai dažniau serga proto ligomis, blogai mokinasi, esti silpnavaliai ir silpnapročiai. Alkoholikų vaikai dažniausiai paskęsta tėvų numylėtame gėrime ir baigia savižudyste arba praleidžia savo gyvenimą kalėjimuose, bepročių namuose... Džiova ir kitos limpamos ligos siaučia alkoholikų vaikų tarpe, gausiai skindamos ką tik pražydusius gyventi žmonijos žiedus...

Taip tik perbėgomis susipažinome su ta žala, kurią neša alkoholis. Dabartiniu metu visas pasaulis yra susirūpinęs tuo dalyku. Atrodytų, pakaktų uždrausti pardavinėti alkoholį, ir pavojus dingtų, it rūkas... Deja, taip gerai nėra. Paskutiniais laikais gyvenimo praktika parodė ką kita. 1919 m. Jungt. Amerikos valstybės išleido prohibicijos įstatymą, pagal kurį buvo draudžiama pardavinėti degtinė Amerikoje. Tada alkoholio mėgėjai ėmėsi įvairių slaptų, nors įstatymais draudžiamų priemonių ir būdų. Po 1919 m. Amerikoje nepaprastai smarkiai išsivystė įvairus slaptas degtinės varymas ir jos gamyba. Be to, daug buvo įvežta jos į Ameriką šmugelio keliu iš svetur.

Buvo mėginta panašus įstatymas įvesti kai kuriose Europos valstybėse, pav., Rusijoje, Suomijoje, Norvegijoje. Deja, jis pasirodė bejėgis.

Kiek išgeriama degtinės, rodo šitie pavyzdžiai. Per metus, pav., Lenkijoje kiekvienas suaugęs žmogus ar kūdikis išgeria apie 2 litrus. Norėdami supilti išgertą visoje Lenkijoje degtinę į vieną vietą, turėtume iškasti 1000 metrų ilgio, 175 mtr. pločio ir 2 metr. gilio ežerą.

Tokiame degtinės ežere galėtų nuskęsti 1 mil. 569 tūkst. 150 žmonių. *Abstin.*

DIDYSIS TAUTOS SŪNUS

Garbinga yra mūsų tauta, išauginusi nemaža didžių vyrų: ir valdovų, ir mokslininkų, ir veikėjų. Jos didžių vyrų tarpe yra ir arkivyskupas Jurgis Matulevičius, miręs 1927 m. sausio 27 d. Kaune. Šiemet sausio mėnesio 27 d. suėjo 10 metų, kai ark. J. Matulevičius persiskyrė su šiuo pasauliu, palikęs visiems kuo gražiausių prisiminimų. Visi tvirtina, kad arkivyskupas Matulevičius praleido savo gyvenimą, kalbant Šv. Rašto žodžiais, gera darydamas. Pats gi iš vargo išėjo; visas jo gyvenimas, nuo lopšelio ligi karsto, buvo sunkaus darbo kelias, dažnai vien kryžių kelias.

Netoli nuo Marijampolės miesto (Suvalkijoje) yra nedidelis, kelių ūkininkų Lūginės kaimas. Jis yra labai gražioje vietoje. Pati gamta apdovanojo tą apylinkę įvairiomis grožybėmis. Tamsus miškas nustatė kaimo laukų ribas, o gražioji Šešupė skrodė Lūginės žemės sklypus. Gyveno čia gan pasiturinčiai, turėdami daugiau kaip 60 margų žemės, Andrius ir Uršulė Matulevičiai. Jie turėjo 5 sūnus ir 3 dukteris. Visų jauniausias buvo Jurgis, būsimasis arkivyskupas.

Jurgis Matulevičius gimė 1871 m. balandžio mėn. 13 d. Jis, sulaukęs trijų metų, nebeteko tėvelio, liko našlaitis. Šeimos galva—motina, bet ir ji be sveikatos. Kaip kiekviena protinga motina, taip ir ji pasistengė visus savo vaikus pamokyti. Atėjo laikas mokytis ir Jurgučiui. Pradėjo jis vaikščioti į esančią už kelių kilometrų nuo Marijampolės liaudies mokyklą. Mokyklos mokytojas buvo lietuvis, bet mokino rusiškai. Per savaitę buvo tik vieną kartą lietuvių kalbos ir tikybos pamokos.

Jurgis, būdamas 10 metų, nebeteko ir motutės; liko visiškas našlaitis. Prasidėjo vargo dienos. Turėjo ir mokytis, ir namų darbus dirbti. Tekdavo ir tvarte nakvoti; dėl to peršalo ir gavo kojos kaulo džiovą, kuri jį kankino per visą amžių.

1882 m. Jurgis įstojo gimnazijon. Negalėdamas įsigyti mokslo vadovėlių vienas, nusipirkdavo prisidėdamas prie kitų. Pradžioje ir mokslas ėjo sunkokai. Perėjęs į V klasę, pajuto kojoje sopulius ir mokslą nutraukė.

1889 m. apsilankė pas Matulevičius jų pusbrolis Jonas Matulevičius, Kelcų valstybinės gimnazijos mokytojas. Jis, važiuodamas į Kelcus, pasiėmė ir Jurgį, kuris ten įstojo į dvasinę kunigų seminariją. Seminarijoj Jurgis—darbščiausias ir gabiausias mokinys. Po kurio laiko rusai padarė seminarijoje kratą ir po to ją uždarė. Seminarijos auklėtiniai turėjo išsiskirstyti. Jurgis Matulevičius persikėlė į Varšuvos dvasinę kunigų seminariją. Iš tų laikų vyskupas Przezdzieckis apie Matulevičių taip rašo: „1893 m. į Varšuvos dvasinę seminariją įstojo du auklėtiniai, atvykę iš Kelcų seminarijos. Vienas jų buvo Jurgis Matulevičius. Nuo pirmos su juo susipažinimo valandos mes pasijutome pagauti didelės jo inteligentijos, nepaprastų gabumų ir dvasios kilnumo. Tuojau jis laimėjo mūsų tarpe pirmąją vietą... Mes žinojome, kad jis lietuvis. Mes gerbėme jo jausmus, jis gerbė mūsų. Stebėjausi kaskart didėjančia Jurgio dvasine ir inteligentine pažanga seminarijoj, o vėliau Petrapilio Akademijoj“.

1895 m. buvo išrinkti trys gabiausi klierikai ir išsiųsti Petrapilio akademijon. Jų tarpe buvo ir J. Matulevičius. Akademijoj Matulevičius taip pat buvo gabiausias. Pasakojama, kad per 4 metus visuomet gaudavęs pažymius „labai gerai“. Čia būdamas, pradėjo ir lietuvių kalbą studijuoti. Lietuvių kalbos studijų nenutraukė per visą gyvenimą. Rusų žandarai, sužinoję apie Matulevičiaus lietuvių kalbos studijas, 1897 m. padarė pas jį kratą ir rado lietuviškai parašytą rašinėlį. Laimė, kad jie neatskyrė lietuvių nuo lotynų kalbos, todėl rašinėlis liko. Baigdamas akademiją, parašė magisterinį darbą, už kurį gavo magisterio titulą su pagyrimu (cum eximia laude). 1898 m. buvo išventintas į kunigus.

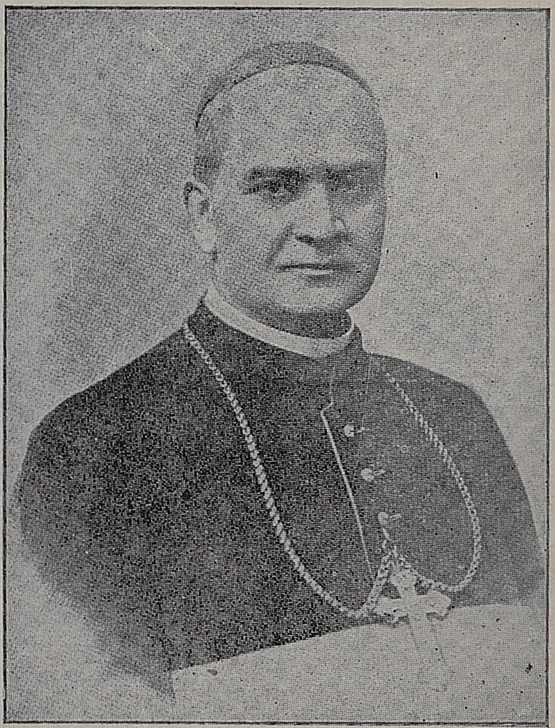
Pabaigęs studijas Petrapilio akademijoj, išvažiavo jas pagilinti į Friburgo miestą (Šveicarijoj). Čia gavo progos susipažinti su Vakarų Europos žmonėmis, jų kultūra ir pramokti svetimų kalbų. 1902 m. studijas pabaigė, gaudamas daktaro titulą. Matulevičius, būdamas Friburge, priklausė ir prie lietuvių studentų „Rūtos“ draugijos.

Sugrįžęs iš užsienio, kurį laiką buvo Kelcų vyskupijoj vikaru, paskui dvasinėje kunigų seminarijoje profesorium, o vėliau vieno Varšuvos darbininkų laikraščio redaktorium. 1907 m. buvo pakviestas Petrapilio akademijon dėstyti sociologiją. Pirmoji kun. Matulevičiaus paskaita apie privatinę nuosavybę padariusi klausytojams didžiausio įspūdžio. Matulevičiaus socialinės ir ekonominės pažiūros buvo jo mokinių realizuotos gyveniman, susikūrus Lietuvos Valstybei. Kun. Matulevičius buvo taip pat paskirtas tos pačios akademijos inspektorium. Netrukus galėjo užimti dar aukštesnę vietą, bet atsisakė ir nuo inspektoriaus pareigų, ir nuo profesūros, norėdamas paaukoti savo jėgas Marijonų vienuolijai. 1911 m. buvo paskirtas tos vienuolijos generolu. Kun. Matulevičius atnaujino Marijonų vienuoliją Lietuvoje, sustiprino jos veikimą net tolimuose kraštuose (Švaicarijoj ir Amerikoj).

Kaip nepaprastų gabumų ir inteligentijos žmogus, kun. Matulevičius visiem buvo reikalingas. Jis dažnai kviečiamas rekolekcijų vesti. 1911 m. jis pirmas pravedė lietuviškai rekolekcijas Žemaičių vyskupijos kunigams, o 1914 m. — Seinų vyskupijos Marijampolės mieste. Nuo to laiko tose vietose rekolekcijos buvo daromos lietuviškai visuomet.

Didžiajam karui besibaigiant, Vilniaus vyskupija buvo be vyskupo. Kai reikėjo pasirinkti kandidatas į vyskupus, daugelio akys nukripo į kunigą Matulevičių. Popiežius Benediktas XV taip pat su tuo sutiko; 1918 m. gruodžio 1 d. paskyrė jį Vilniaus vyskupu. Tų metų gruodžio 8 d. vyskupas Matulevičius padarė į Vilniaus katedrą ingresą, ir čia pirmas iš vyskupų pasakė kalbą ir lietuviškai. Sunkus buvo vysk. Matulevičiaus darbas su įvairių tautybių žmonėmis vyskupijoje; būdavo arba vieni nepatenkinti, arba kiti. Taip pat ir besikeičiančios Vilniuje valdžios sudarydavo nepakenčiamas gyvenimo sąlygas. Tačiau ir tose sunkiose sąlygose vyskupas Matulevičius buvo nepalaužomas lietuvis. 1925 m. Lenkijai sudarius su Šv. Sostu konkordatą, vyskupas Matulevičius nuo Vilniaus vyskupo pareigų atsisakė.

Popiežius Pius XI, vyskupą Matulevičių asmeniškai gerai pažinojęs, davė jam arkivyskupo titulą ir paskyrė dar didesniems darbams — paskyrė jį vizitatorium Lietuvai.

Ark. Jurgis Matulevičius

Silpna sveikata, prieš kurią stojo milžiniški darbai ir sunkūs pergyvenimai, išvargino didijį ir kilnų Lietuvos sūnų. Neilgai sirgdamas, 1927 m. sausio mėn. 27 dieną mirė Kaune. Ten pat bazilikoje buvo ir palaidotas, o vėliau jo palaikai buvo pervežti į Marijampolę.

Visas arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus gyvenimas buvo paskirtas Dievui ir Tėvynei. Savo kalbose jis tai nekartą pabrėždavo. Jis troško, kad ir visas lietuviškas jaunimas tais idealais gyventų. Tuos savo troškimus ypatingai užakcentavo 1925 m. vienos organizacijos konferencijoj Kaune. „Mielas jaunime, — sako — aukso raidėmis įsirašyk į savo širdį tuos šūkius, kurie įrašyti į tavo vėliavą: „Dievui ir Tėvynei"... Nenurimk, rankų nenuleisk, dirbk ir krutėk — eik į kaimą ir bažnytkiemį, miestą ir miestelį, spiesk į savo organizaciją visus jaunuolius, dalykis su jais ta pačia Dievo, Bažnyčios ir Tėvynės meile. Tik šį darbą nuveikęs, galėsi atsikvėpti"!

J. M.

Ispanijos įvykiai ir tarptautinė politika

Ispanijos karas dažnai vadinamas yra „naminiu karu". Bet šis pavadinimas nevisai atitinka tikrenybę. Ispanijoje vyksta ne tik naminis, bet kartu ir tarptautinis karas. Šalia ispanų, kovoja nemaža ir svetimų jėgų, atgabentų iš užsienio. Ispanijos teritorijoje rado progos susigrumti dvi viena kitai griežtai priešingos visuomeniškai ideologinės srovės: nacionalizmas ir komunizmas. Tos dvi srovės perskyrė ispanus į dvi dalis, kurios viena kitai atkreipė ginklus ir pradėjo griežtą kovą. Jei Ispanijos karas būtų naminis, šiuo atveju jis galima būtų pavadinti kartu ir ideologiniu karu, nes viena pusė kovoja už nacionalistinę tautinę, antrą už komunistinę idėją. Bet tarp nacionalizmo ir komunizmo, ypatingai pastaruoju aiku, eina kova beveik visame pasaulyje. Vienur ji dar silpna, beveik nežymi, kitur visai ryški, o kai kur net labai griežta. Kiekviena šių srovių šiokiu ar tokiu būdu stengiasi apimti didesnę pasaulio dalį, veržtis, daryti ekspansiją į platesnius kraštus. Todėl pasaulis, pagautas vienos ar kitos idėjos, negali būti abejingas ir Ispanijos įvykiams. Jis ne tik aktyviai seka tų įvykių eigą, bet taip pat ir aktingai juose dalyvauja. Su Ispanijos komunistais mintimis ir darbais jungiasi kitų šalių komunistai, o su nacionalistais užsienio nacionalistai. Ispanijos raudoniesiems padeda kariauti Sovietų Rusija ir Prancūzija, o nacionalistams Italija ir Vokietija. Sulig paskutinių žinių Franko kariuomenėje, kurią sudaro apie 200 tūkst. žmonių, yra apie 42 tūkst. svetimšalių, raudonųjų armijoje, kuri susideda daugiau, kaip iš 200 tūkst., yra apie 53 tūkst. svetimšalių. Be to dar valstybės suinteresuotos ir susirūpinusios karo eiga, siunčia ten nemaža karo medžiagos, ginklų ir kitų pabūklų. Ispanijos karas milžiniškų nuostolių pridarė pačiai Ispanijai, bet nemaža jis atsiėjo ir kitoms valstybėms. Bet ar šios valstybės įsimaišė į Ispanijos karą vien tik idėjos vedamos? Ne. Šalia idėjos jos turi ir kitų tikslų.

Gerai žinome, kad pastaruoju laiku valstybių ginklavimasis eina labai smarkiai pirmyn. Valstybės, besiginkluodamos, stengiasi viena kitą pralenkti. Kiekviena rūpinasi tiek pasigaminti ginklų ir įvairių pabūklų, kad, kilus karui, pakankamai turėtų karo priemonių, ir tokiu būdu nereikėtų laukti, prašyti kitų valstybių paramos. Tuo tikslu Italija jau nuo seniau ginkluojasi. Buvo paskelbusi ir Vokietija ketverių metų planą—aprūpinti savo armiją įvairiom karo priemonėm. Bet to dar maža. Dar jos jaučiasi nepakankamai apsiginklavusios. Tuo tarpu Italijai ir Vokietijai savo šalies metalų maža. Italija tik apie 13%, o Vokietija apie 25% savo pramonės reikalų gali patenkinti savo krašto metalais. Trūkstant metalų savo krašte reikia jie importuoti iš užsienio. Šviną vokiečiai importavo iš Ispanijos, Australijos ir Kinijos, varį iš Jungtinių Amerikos Valstybių (85%), geležies rūdį iš Švedijos (43%), Prancūzijos (37%), Ispanijos (9%). Bet, kaip žinome, ypatingai pastaruoju

BLIUMAS KALBA...

Vaizdelyje matome Prancūzijos minist. pirm. Leoną Bliumą, sakantį savo labai svarbią politinę kalbą.

aiku Vokietijos santykiai labai įtempti su Sovietų Rusija, o šios santykiai geri su Prancūzija. Jeigu kiltų karas tarp Sovietų Rusijos ir Vokietijos, ši pastaroji nėra tikra, ar jai duotų geležies Prancūzija. Nieko tikra nėra ir su Švedija. Tiesa, Švedija gal visuomet sutiktų Vokietijai duoti geležies. Bet pašonėje pavojingas kaimynas—Sovietų Rusija. Beveik visos Švedijos geležies rūdos kasyklos yra Laplandijoje, netoli Sovietų Rusijos sienos. Nuo to laiko, kai Vokietija, atsigavus po Didžiojo karo ir Hitlerio vadovaujama pradėjo reikšti savo norus „Drang nach Osten"—veržtis į rytus, kai Vokietija savo politiniams planams vykdyti skubiai ėmė kalti ginklus, kai tarp Vokietijos ir Sovietų Rusijos pradėjo irti santykiai, ši pastaroji apie Murmaniaus miestą ėmė stiprinti savo lėktuvų bazes. Iš čia vis dažniau pradėjo skraidyti sovietų lėktuvai apie Laplandiją. Be abejonės, sovietų lėktuvai, kilus karui tarp Vokietijos ir Sov. Rusijos, pradėtų bombarduoti Švedijos kasyklas ir uostus, jeigu ji nenustotų Vokietijai davusi geležies. Jeigu Vokietija pirmoji pradėtų karą, tai Sov. Rusija kasyklų ir uostų bombardavimą stengtųsi pateisinti kaipo sankcijų argumentą. Vokietija kol kas švino ir vario daug gauna iš Jungtinių Amerikos Valstybių, Australijos ir Kinijos. Bet Vokietijos laivynas nėra stiprus. Čia jai gali lengvai pastoti kelią kitos valstybės, kurių laivynai yra nepalyginamai stipresni. Bet Vokietija, būdama netikra kitose šalyse, stengiasi prasiskinti kelią ten, kur galėtų jaustis daug tikriau ir kur galėtų patenkinti labai žymią dalį savo karo pramonės reikalų. Toks kraštas yra Ispanija. Geležies, švino ir vario rūdom Ispanija yra viena iš turtingiausių šalių. Kilus Ispanijos karui, jau įsimaišė Vokietija ir Italija. Šiam karui jos negaili aukų. Jos tikisi, kad laimėjus karą Frankui, jos turėsiančios jam didelės įtakos ir tokiu būdu galėsiančios savo pramonės reikalus aprūpinti Ispanijos metalais. Juo labiau toji įtaka reikalinga vokiečiams ir italams, kadangi ispanų kasyklas kontroliuoja anglų kapitalistai. Toji anglų kapitalo kontrolė Vokietijai ir Italijai politiniu atžvilgiu gana pavojinga. Tuo tarpu laimėjus karą generolui Frankui, anglų kapitalas būtų pakeistas vokiečių ir italų kapitalu. Tokiu būdu vokiečiai ir italai gautų kontroliuoti turtingiausias Europoje geležies, švino ir vario kasyklas. Todėl Vokietija ir Italija kovoja Ispanijoje ne vien už nacionalizmą, bet taip pat ateityje nori pasipelnyti ir medžiaginiu atžvilgiu. Tai gerai supranta ir Sov. Rusija. Jeigu ji yra susirūpinusi karo metu vokiečių neprileisti prie Laplandijos kasyklų, tai taip pat nesigaili ji aukų bei pagalbos Ispanijos raudoniesiems, kad vokiečiams ir italams nepatektų turtingos šio krašto kasyklos.

Šis politiškai ekonominis klausimas taip pat buvo viena daugelio priežasčių praėjusiais metais susidaryti Italijos, Vokietijos ir Austrijos blokui. Berline ir Vienoje pasirašyti protokolai tarp kita ko leidžia Vokietijai naudotis Austrijos teritorijos keliais, kurie reikalingi yra pasiekti Italiją, o iš čia ir Ispaniją. Kam tai reikalinga? Juk Vokietija gali pasiekti Ispaniją jūrų keliu. Ji turi laisvą išėjimą į Šiaurės jūrą, iš kur taip pat netoli Ispanija. Bet šis kelias Vokietijai labai netikras. Kilus karui, įvykus didesnėm kompli-

HITLERIS ATSAKO...

Š. m. sausio 30 d. per seimo (Reichstago) posėdį Hitleris pasakė ilgą kalbą, apibūdindamas svarbiausius politinius klausimus.

kacijom, šį kelią kiekvienu momentu gali uždaryti Anglija ir Prancūzija. Vokietija, numatydama, kad ateityje jos susisiekimui su Ispanija gali atsirasti didelė kliūtis, stengiasi patikrinti sau kontinento kelią per Austrijos ir Italijos teritorijas. Pasilieka dar viena kliūtis. Kaip karo pramonei reikalinga medžiaga pergabenti iš Ispanijos į Italiją. Juk vakarinėje Viduržemio jūros dalyje taip pat yra įsisiprinusi Anglija. Ji ir čia galėtų užkirsti kelią. Kitos išeities neranda nei Vokietija, nei Italija, kaip tik ir joms tvirtintis šioje Viduržemio jūros dalyje, kad atėjus reikalui galėtų pasipriešinti bet kuriai politinei jėgai. Tam galėtų gerai patarnauti Ispanijos Balearų salynas*), kaipo italų ir vokiečių karo lėktuvų bazė. Tuo tikslu italai ir stengiasi gauti iš ispanų įvairių nuolaidų Balearų salyne.

Bet vokiečių ekspansinė politika siekia dar toliau. Šiandieną jie norėtų atgauti bent dalį to, ką prarado po Didžiojo karo. Vokietija neteko žymios dalies teritorijos ir prarado visas savo kolonijas. Ji pasijuto labai nuskriausta, bet buvo silpna ir turėjo sutikti su stipriųjų ir karą laimėjusių valstybių valia. Karą laimėjusiom valstybėm laikome Angliją, Ameriką, Prancūziją, Japoniją ir Italiją. Bet šių dvi pastarosios taikos išdavom buvo nepatenkintos. Japonijai ir Italijai atrodė, kad jos permaža laimėjusios. Japonija net buvo priversta dalį Tolimuose Rytuose užimtų žemių grąžinti. Tačiau netrukus Japonija savo norus dalinai patenkino—paėmė Mandžuriją. O perniai Italija užėmė Abisiniją. Tik viena Vokietija šiuo atžvilgiu dar nieko nelaimėjo. Bet laimėti jokiu būdu neatsisako, tik laukia ir ieško tam tinkamų progų. Tokia proga pasitaikė, kai ispanų sukilėlių vadai, už paramą kovoje su raudonaisiais, pažadėjo atiduoti naudotis Ispanijos valdomomis žemėmis Maroke.

St. M.

(B. d.).

*) Ispanijos salos vakarinėje Viduržemio jūros dalyje.

ANGLIJOS PASIUNTINYS EGIPTE

Pirmasis Anglijos atstovas įteikė Egipto karaliui įgaliojimo raštus. Čia matome atstovą su aukštais Egipto valdininkais.

Lietuvos kaimynė—Latvija

(Iš ciklo: „Mūsų kelionė po Europą“).

Latvija — nedidelė valstybė, kaip ir visos kitos Pabaltės valstybės. Iš viso Latvija užima 65 tūkst. kvadratinių kilometrų plotą. Gyventojų priskaitoma apie 2 milijonai.

Geografinė Latvijos padėtis yra labai patogi, nes plačiu ruožu prieina prie Baltijos jūros. Latvija turi 494 kilm. jūros pakraščio. Be to, Latvijos jūros pakraštys yra daug patogesnis prekybos reikalams. Todėl Latvija turi kelius visiškai gerus uostus. Svarbiausias uostas yra Ryga, toliau eina Liepojus ir Ventspilis. Turėdama gerus uostus ir gerus geležinkelius, Latvija daug turi pelno už vadinamąjį tranzitą, tai yra už pervežimą gretimųjų valstybių prekių. Daugiausia čia Latvija patarnauja Sovietų Rusijai.

Latvijos žemės paviršius yra panašus į Lietuvos paviršių. Tai maždaug lygumų kraštas, nors vietomis pasitaiko didesnių ir mažesnių iškilimų. Aukščiausias Latvijos kalnas Gaisinkalnis turi tik 314 mtr. aukštumo.

Latvija kadaise buvo labai miškingas kraštas. Bet dabar miškų čia jau yra neperdaugiausia. Jie užima tik penktąją dalį viso valstybės ploto.

Didžiausia Latvijos upė yra Dauguva, kurios žiotyse yra Rygos uostas. Antroj vietoj pagal didumą eina Gauja. Iš kitų upių pažymėtinos Lielupė ir Venta. Latvijoj yra apie 1000 ežerų.

Visa Latvija susideda iš keturių provincijų, kurių vardai yra šitokie: Vidžemė, Kuržemė arba Kurlandija, Žemgalė ir Latgalija.

Latvija yra žemės ūkio šalis. Apie 70% visų gyventojų verčiasi žemės darbu. Tačiau žemė nėra labai derlinga. Todėl latviams tenka dažnai duonos gabentis iš svetur. Dalis latvių verčiasi pramone, kuri, palyginti, yra gerai pastatyta, nors jokių svarbiųjų žemės turtų čia nėra. Latvių pramonės svarbiausios šakos yra šios: metalų, popierio, stiklinių daiktų dirbimas. Žymią vietą latvių pramonėje turi cheminių, odinių ir medinių daiktų gaminimas. Pajūryje žmonės verčiasi žvejyba.

Apskritai imant, Latvijos gyventojai gyvena neblogai. Tatai patvirtina faktas, kad vasarą latviams trūksta laukuose darbininkų, todėl jie gabenasi jų iš kitų kraštų, daugiausia iš Lietuvos. Iš mūsų krašto taip pat daug važiuoja Latvijon vasaros darbams.

Latvijos gyventojų daugumą sudaro patys latviai, lietuvių giminės žmonės. Jų ir kalba panaši į lietuvių kalbą. Be latvių yra dar rusų, vokiečių, žydų, lietuvių, lenkų ir kitų tautybių. Daugiausia latvių yra protestantų—liuterių tikybos. Yra tačiau nemaža dalis ir katalikų.

Latviai yra kultūringa tauta. Beraščių tenai yra labai maža, ir tai tik senosios kartos tarpe. Šiaip visi moka skaityti ir rašyti. Pradžios ir vidurinių mokyklų skaičius, palyginus su gyventojų skaičiumi, yra labai didelis. Savo sostinėje Rygoje latviai turi savo universitetą, kuriame studijuoja apie 8 tūkst. studentų.

Didžiausias Latvijos miestas yra Ryga su 350 tūkstančių gyventojų. Savo didumu Ryga užima Pabaltėje ketvirtą vietą po Leningrado, Kopenhagos ir Štokholmo. Ryga yra ne tik visos latvių pramonės centras, bet yra taip pat, kaip valstybės sostinė, ir politinio bei kultūrinio gyvenimo centras.

Kiti didesnieji Latvijos miestai yra šie: Daugavpils, Liepojus ir Mintauja, kur rusų laikais mokėsi daug lietuvių, kurių daugelis užima dabar didesnes ar mažesnes vietas lietuvių visuomenėje.

Latvija yra naujai po Didžiojo karo susikūrusi valstybė. Naujai susikūrusi, nes praeityje latviai neturėjo savo valstybės. Todėl latviai neturi savo valstybinių tradicijų, neturi savo valstybės istorijos. Tatai latviai gan skaudžiai atjaučia.

Latvių tauta kentė per ilgus amžius daug sunkesnį jungą, negu lietuvių tauta. Latvių tautos vergovė prasideda nuo 1200 metų, tai yra nuo to laiko, kai latvių gyvenamosna žemėsna įsiveržė vokiečiai, vadinamieji kardininkai. Vokiečiai ten viešpatavo kelis amžius, paskiau latviai pateko Rusijos vergovėn. Buvo susidariusi tokia padėtis, kad latviai turėjo tempti dvigubą jungą: cariškos

K. Č. LIETUVIS

Jaunimui

Ei, jaunime, ei, jaunime,
Mums ir žemėj šiandien rojus,
Mums pasaulis visas šypsos,
Ką gi reiškia mums pavojus?

Mūsų jėgos neribotos,
Tad nesnauskim — aušta rytas!...
Mes pečiais duris išversim,
Kur mūs laimė uždaryta.

Ei, jaunime, ei, jaunime,
Tik tvirtai statykim kojas
Ir žygiuokim su dainomis
Ten, kur laimė mums šypsojas.

Rusijos ir vokiečių didikų—baronų, kurie su caro dvaru mokėjo labai gerai sugyventi. Tačiau latvių nepajėgta nutautinti.

Prasidėjus 19-tame šimtmetyje tautų atgimimo pavasariui, pakilo tautiškai ir latvių tauta. Latvių tautinio atgimimo sąjudis buvo nukreiptas ne tik prieš Rusiją, bet ir prieš vokiečių baronus.

Kilus Didžiajam karui, latvių tauta vieningai stojo ginti savo reikalų, nes tada atsirado geriausia proga nepriklausomybei atgauti. Bet ir nelengva buvo latviams kovoti dėl savo nepriklausomybės.

Prieš karą latvius spaudė rusai. Rusams gi pralaimėjus Pabaltėje, Latvija atsirado vokiečių rankose. Vokiečiams Latvija turėjo būti labai geras kąsnis. Mat, vokiečiai manė čia įsikurti, kaip pas save namie. Latvija turėjo būti vokiečių kolonizacijos vieta. Tuo reikalu vokiečiai buvo jau netgi Lietuvos Brastoj susitarę su naujais Rusijos šeimyninkais—bolševikais. Pagal Brastos sutartį, Kuršių žemė arba Kurlandija draug su Ryga turėjo atitekti Vokietijai, Latgalija turėjo priklausyti Rusijai, o iš kitų dalių turėjo būti sudaryta neva savarankiška valstybė.

Vokiečių ir rusų planai dėl Latvijos pasidalinimo sukėlė pasipriešinimą visoje latvių tautoje. Latviai patys ryžosi būti savo krašto šeimyninkais. 1917 metais latvių patriotai sudaro Tautos Tarybą, kuri, pasiremdama tautų apsisprendimo teise, reikalauja latvių tautai nepriklausomybės.

Kai vokiečiai kiek vėliau užėmė visą Latviją ir Estiją, Tautos Taryba buvo priversta užsidaryti. Bet vis tiek latvių veikėjai neišsižadėjo savo siekimų. Jie veikė slaptai. 1918 metais buvo sudaryta Rygoje slapta latvių vyriausybė, kuri pasivadino Liaudies Taryba. Šios tarybos priešakyj stovėjo dabartinis Latvijos prezidentas Karolis Ulmanis.

Kai 1918 metais lapkričio mėnesį buvo pasirašytos vokiečių - prancūzų fronte karo paliaubos, latvių Liaudies Taryba pradėjo veikti viešai priešakyje su Jonu Čakšte. Ulmaniui gi buvo pavesta sudaryti Latvijos vyriausybė. 1918 metais lapkričio 18 d. paskelbta Latvijos nepriklausomybė.

Tačiau vokiečiai nesitraukė iš Latvijos. Vis delsė aiškindamiesi, norį paruošti gyventojus prieš bolševikų antplūdį. Iš tikrųjų betgi vokiečiai turėjo savo tikslus, nes visiškai ir nesirengė latviams duoti ginklų. Tiesa, vokiečiai buvo suorganizavę vadinamąją landverą, kurią tačiau sudarė vien vokiečiai. Landvera buvo sudaryta anaiptol ne Latvijai ginti nuo bolševikų, bet vokiečių okupacijos tikslams.

Tuo pačiu metu ir bolševikai pradėjo grasinti Latvijai. Laikinoji Latvijos vyriausybė, ieškodama išeities, buvo priversta kreiptis pagalbos prieš bolševikus pas savo priešus — vokiečius, įsitvirtinusius Liepojuje. Vokiečių vadovybė sutiko padėti latviams, bet pareikalavo, kad Latvijos vyriausybė apdalintų žeme tuos vokiečių kareivius, kurie kariaus latvių eilėse. Ilgai latvių vyriausybė šitokiam reikalavimui priešinosi, bet pagaliau turėjo sutikti.

1919 metų pradžioje latvių padėtis dar labiau pablogėjo, kai vokiečių kariuomenės vadovybę apėmė atvykęs iš Vokietijos gen. von der Goltz. Jis, neslėpdamas savo planų, tuojau kuo griežčiausiai nusistatė prieš latvius ir jų vyriausybę. Latviams buvo uždrausta mobilizuotis. Be to, iš Ulmanio vyriausybės pareikalauta, kad ji suteiktų visą eilę labai plačių lengvatų ir privilegijų vokiečių bajorams, gyvenantiems Latvijoje. Šiuos reikalavimus Latvijos vyriausybė atmetė. Tada gen. von der Goltz'as stvėrėsi smurto. 1919 metais balandžio 16 d. jis įvykdė perversmą ir

JAPONIJOJE NERAMU

Nesenai įvykęs ministerių kabineto krizis sukrėtė visą Japoniją. Mat, prasidėjo arši kova tarp parlamento ir kariškių, diktatūros šalininkų. Čia matome Japonijos sostinės Tokio gatvę.

išvaikė Ulmanio vyriausybę. Po šio įvykio vokiečiai sudarė naują latvių vyriausybę, bet tokią, kuri buvo vokiečiams palanki.

Tuo metu, kada Liepojuje latviai derėjosi su vokiečiais, Ryga buvo jau bolševikų rankose. Bolševikai čia tuojau sudarė savo komunistinę vyriausybę su advokatu Stučka priešakyje. Bet neilgai bolševikai Rygoje šilo, nes juos netrukus vokiečiai išvarė. Tuo tarpu latviai, susidėję su estais, kuriems grėsė vienodas pavojus, pradėjo pulti vokiečius, kurie buvo verčiami vis labiau trauktis. Galop kelias į Rygą buvo atviras. Dar labiau latvių padėtis pagerėjo, kai 1919 m. 3 liepos Santarvės valstybėms pareikalavus, buvo padarytos paliaubos, o vokiečiai turėjo apleisti Latviją. Latvijos vyriausybės priešakyje vėl atsistojo Ulmanis.

Santarvės valstybių verčiami, vokiečiai pasitraukė iš Latvijos, bet jie savo tikslų neišsižadėjo. Netrukus vokiečių prikalbėtas pasirodė Latvijoje Bermontas—Avalovas, kuris neva, kaipo baltgvardiečių armijos vadas, ėjo prieš bolševikus, bet iš tikrųjų jis buvo vokiečių papirktas ir veikė Latvijoje jų naudai. Jis norėjo ne tik Latviją ir Estiją, bet ir Lietuvą užimti Vokietijai. Tačiau ir bermontininkai buvo latvių įveikti, kuriuos vėliau lietuviai visiškai pribaigė.

1920 metų pradžioje buvo išvyti iš Latgalijos bolševikai. Tuo būdu, išviję visus priešus iš savo žemių, latviai susilaukė visiškos nepriklausomybės.

Kaip visom kitom atgavusiom nepriklausomybę tautom, taip ir latviams pirmiausia teko susirūpinti tinkamu valstybės suorganizavimu. Šalia politinių reikalų, teko latviams ir krašto ūkio reikalai kitaip pertvarkyti. Vienas svarbiausių klausimų buvo žemės reformos klausimas. Latviai šį klausimą išsprendė taip, kaip jiems buvo geriausia. Nusavino, būtent, visus vokiečių baronų dvarus ir išdalijo savanoriams ir šiaip mažažemiams ūkininkams.

Sutvarkę valstybės reikalus, susirūpino latviai kultūros reikalais. Tuojau pradėta steigti latviškos mokyklos, ėmė taip pat augti latvių literatūra ir menas.

Šiandie latviai turi savo operą Rygoje, turi keletą savo teatrų, kurių didžiausias ir svarbiausias yra Tautinis Teatras Rygoje.

Latvių literatūroje galima rasti tokių rašytojų ir veikalų, kurie prilygsta kitų tautų rašytojams ir jų kūriniams.

Iš vyresniųjų šių dienų latvių literatūros rašytojų paminėtini:

Pludonis. Tai tikras tautos dainius, apdainavęs visus latvių tautos vargus.

Janis Akuraters—audringas poetas ir sceniškų veikalų rašytojas. Aleksandras Grins—istorinių romanų rašytojas. Karlis Skalbe — apysakų ir novelių rašytojas, kurio kūryboje labiausiai juntama latvių tautos dvasia. Janis Jaunsudabrinš — naujo ir gyvo stiliaus kūrėjas. Geriausi jo veikalai meilės tragedija „Kurti žiedai“ ir trilogija: „Aija“, „Aidas“ ir „Žiemą“. Be to, vertingas kūrinys: „Naujakurys ir velnias“.

Iš jaunesniųjų minėtini Povils Kozits, Karlis Zarinš, Adolfs Erss, Ansis Gulbis, K. Eliass L. Breikšsni, Janis Mednis, Elza Sterste, Aida Niedra, Lucija Zamaič ir kiti.

Latvių muzikos tėvas yra prof. Juozapas Vitolis, gim. 1863 m. Šalia jo, latvių muzikai yra daug davę Alfredas Kalninis, Jonas, Jokūbas ir Juozas Mediniai ir A. Ablis. Iš jaunesniųjų muzikų ir kompozitorių pažymėtini: Jonas Kalninis, P. Barisonas, Jonas Ivanovas, L. Garūta, V. Darzinis, V. Jurevičius, M. Jansonas ir kiti.

Latviai labai mėgsta savo dainas. Jie turi daugybę chorų. Dažnai rengia dainų šventes. Latvių chorai važinėja su dideliu pasisekimu ir po užsienius.

Tarp Latvijos ir Lietuvos, kaip tarp artimiausių kaimynių, yra užsimezgę labai glaudūs ne tik politiniai ir ūkiški, bet ir kultūriniai santykiai. Kultūrinis bendradarbiavimas daugiausia reiškiasi literatūros, muzikos ir teatro srityse. Latviai yra jau nemaža lietuvių literatūros išsivertę savo kalbon, lietuviai gi verčiasi latvių literatūros. Lietuvių dainininkai, muzikai ir artistai važinėja vaišėsna Rygon, latvių gi dainos ir muzikos menininkai dažnai atvažiuoja Kaunan.

A. P.

ŽALEŽERIS

(Tąsa)

Miške

Susigyveno vaikai drauge būdami, susidraugavo. Dažnai ji jam atrodė per tyli, per lėta, o jis jai—per smarkus. Bet ir dėlto jie viens nuo kito nesiskyrė. Visą beveik laisvąjį laiką praleisdavo jie vis kartu. Žiemą prie jos motinos užsidarę kambariuose, vasarą — miške ar lauke lakstydami.

Kada kartą mokytojas pradėjo mokykloje barti Onutę, o Jonas tai girdėjo, metė jis piktai knygas ant stalo, kad mokytojas, tai pastebėjęs, verčiau ant jo supyktų. Bet tas ir nepastebėjo.

Nuo to laiko Jonas iš viso nustojo klausęs geografijos pamokų ir, vietoj to, rašinėjo eilutes.

Eilutėj vienoj palygino jis save su jaunu ereliu, mokytoją priderino prie pilko kranklio. Onutę gi aprašė baltu karvelėliu. Erelis prižadėjo atkeršyti pilkajam krankliui, kaip tik jam sparneliai paūgės. Jaunam poetui sužibo ašaros akyse berašant tas eiles. Tą valandą atrodė jis sau labai dideliu žmogum esąs.

Grįžęs namo įsigijo jis baltą albumėlį su daugeliu pergameno lapelių. Pirmame lape drebiančia ranka rūpestingai jis užrašė savo pirmąjį eilėraštį.

Vėliau perėjo jis kiton mokyklon. Čia jis vėl tuoj atrado naujų draugų savo vienamečių berniukų tarpe. Bet susitikti su Onute jau niekas negalėjo sutrukdyti.

Dabar jis ėmė užrašinėti tas pasakas, kurios iš daugybės papasakotų Onutei labiau buvo patikusios. Užrašant jas atsirasdavo noro ir pačiam šį tą pridėti nuo savęs. Tas pasakas surašęs atiduodavo jis Onutei, kurias ji atsargiai laikė ir rinko. Jam buvo labai malonu, kai Onutė savo motinai vakarais jas perskaitydavo.

Praėjo jau septyneri metai. Jonui reikėjo toliau mokintis ir teko iš gimtinio savo miestelio išvažiuoti. Onutė negalėjo ir nugalvoti, kada neteks Jonelis pamatyti. Ji labai nudžiugo vieną dieną sužinojus, kad jis ten, ir toli būdamas, jai pasakas, kaip ir visada, rašinės. Jas jis atsiųsiąs laiškuose, savo motinai rašytuose. Bet ji turėsianti jam vėl atgal atrašyti, ar tie pasakojimai jai patikę, ar ne.

Atsiskyrimo dienos priartėjo jau visai. Prieš tai Jonas dar kelias eilutes užrašė

savo pergamento knygutėn. Onutė to nežinojo, kad ji buvo tos poezijos priežastis, kad tai dėl jos baltoj knygutėj eilutės augo ir augo taip, kad beveik jau pusė baltų lapelių buvo išrašyta.

Buvo birželio mėnuo. Kitą dieną jau reikėjo Jonui išvažiuoti. Todėl norėjo dar nors vieną dienelę drauge linksmoj nuotaikoj praleisti su ja drauge. Kai tik tą dieną buvo ruošiama išvyka už miest netoliman miškan su didesniu draugu būriu, linksmesnioj draugystėj.

Kelionė truko kelias valandas, kol jie, vežimais važiuodami, pasiekė miško pakraštį. Tada išsiėmė kiekvienas savo rišulėlį su valgiu iš vežimo ir nuėjo, nužingsniavo, dainuodami pėsti miškan.

Reikėjo pereiti tankus, tamsus aukštųjų eglių miškas. Ten buvo vėsu ir prieblandu, o žemė visa smulkiais eglių spygliais nuklota. Po pusvalandžio kelionės išėjo jie iš eglių didžiagirio tamsos gražian, giedrian ažuolynan. Čia visur buvo šviesu ir žalia, o saulės spinduliai, lenktiniaudami vienas su kitu, landžiojo pro mirgančius lapus ir jaunas šakeles. Aikštelėj, kurią supė rateliu, lyg užkeikti milžinai, šimtamečiai, apsamanoję ąžuolai, jaunuomėnės būrys sustojo.

Onutės motina atrišė savo rišulėlį. Vyresnio amžiaus ponas pasisiūlė būti šeimyninku.

—„Visi jauni paukštužėliai tūpkit čia aplink mane“, prabilo ponas, ir klausykit, ką aš jums pasakysiu. Pusryčiams kiekvienas jūsų gaus du džiovintu pyragaičiu su uogom, nes sviestą namie pamiršę palikom. Pyragaičiam užsigardžiuot turįs kiekvienas pats sau rasti. Esame miške, o girioj žiemuogių kiek tik nori, aišku, tiems, kurie moka jas rasti. Kas nevikrus ir žioplas, tas turės sausą duonytę valgyt. Visur taip yra gyvenime. Ar supratot, ką sakiau“?

—„Supratom!“—sušuko linksmai jaunimas.

— „Taigi žiūrėkite man“, sako vyresnysis, dar aš nebaigiau kalbėti. Mes vyresnieji, nors dar ne seniai, pakankamai jau gyvenime prisirūpinom, todėl dabar mes čia pasiliksim šitų plačių ąžuolų pavėsyje, skusim bulves, kursim ugnį ir ruošime pietus. O apie 12 valandą bus ir kiaušiniai išvirti. Todėl jūs, jaunimas, pusę savo surinktų uogų būsite mums skolingi. Atnešit, reiškia, ir mums kiek užsigardžiuoti po pietų. Taigi skriskite į rytus, vakarus, į pietus ir visas šalis ir būkite kilnūs ir mandagūs“!

Jaunimas nusikvatojo, įvairiais linksmais veideliais žvilgterėjo, mirktelėjo sau ir ponui ir išbėgiojo.

—„Palaukit!“—sako dar kartą ponas. „Dar tenka pasakyti: kas jau uogų neberas, tas kad jau ir neatiduos savo dalies mums, bus dovanota. Bet ir tai užsirašykit sau galvon, ten už ausies, kas mums nieko neatneš, tai ir iš mūsų tiek pat tegaus. Na tai šiai dienai gerų pamokslų užtenka. Jei prie tų pamokslų dar kiek žiemuogių rasit, tai šią dieną linksmai per gyvenimą perkeliausit!“

AUKŠČIAUSIAS ŽMOGUS PASAULYJE

Čia matome Islandijos salos gyventoją, 24 metų jaunuolį, kurio ūgis yra 2 metr. 40 cm. Pas mus vidutinis žmonių ūgis yra 1 mtr. 70 cm.

Jaunieji irgi buvo tos pačios nuomonės ir porelėmis pasiskirstę rengėsi kelionėn žiemuogauti.

— Eikš, Onute — sako Jonas, — žinau aš, kur uogos auga pačios saldžiausios žiemuogėlės. Neteks tau sausa duonytė valgyt".

Onutė surišo žalius savo šiaudinės skribelės kaspinukus pasmakryje ir, nuėmusi nuo galvos, užsikabino sau ant rankos.

„Eikš, matai, ir pintinėlę turim".

Tada įėjo jie miško gilumon, toliau vis giliau ir giliau. Per balas ėjo, neišbrendamas medžius, tankynes, kur visa taip tylu buvo. Tik nematomų vanagų riksmas girdėjosi. Vėl teko Jonui per tankiausius krūmus keliūtės ieškoti; čia šakelę nulauš, ten palenks, čia aukštos laibos lazdynų lazdos prastumti į šalį, ten žagarai prispausti.

Tuoj jis išgirdo Onutės balsą, jį bešaukiantį. Atsigrįžė. „Joneli"! — sako ji — palauk gi ir manęs truputėlį!

Girdi, šaukia, kur ji ir įsižiūrėt vyras negali. Pagaliau pastebėjo su krūmais bekovojančią toli net kažin kur pasilikusią, kad vos tik jos galvelytė buvo matyt virš papartynų.

Grįžo ir išvedė ją per žolių ir šiekštų pintinę žalion pievelėn, kur sidabro drugeliai-peteliškės plasnojo ant mėlynų pavieniui augančių girios gėlyčių. Norėjo jis jai skribelę ant galvos uždėti, bet ji užsispyrė ir, tik gražiai paprašyta, sutiko užsidėti.

„Na, bet kur gi tavo, Jonai, tos žiemuogės"? paklausė ji pagaliau švelniai, sunkiai atsidusdama.

„Matai, Onute, čia gi jos augo. Bet varlės, matyt, mums kelią peršoko, kiaunė, o gal ir miško dvasios, nykštukai raudonom kojinaitėm ir ilgom barzdom pasiskubėjo ir uogas nurinko.

„Taip" — sako Onutė — „matau ir aš štai žiemuogienojus, tiktai be uogų. Tik susimildamas nekalbėk apie dvasias čionai. Eikš toliau. Aš dar visai nepavargus. Dar toliau paieškokim".

Priėjo upelį, kuriuo vanduo, kai krištolas, skubėdamas čiurleno. Jonas paėmė Onutę ant savo rankų ir pernešė ją per upelį. Už upelio buvo vėl miškas. Po valandėlės išėjo jiedu iš paūksmės iškirstan lydiman.

— „Čia tai tikrai turėtų jau žiemuogės augti, šitaip gi saldžiai kvepia — prašneko Onutė.

Nukeliavo jie saulėtu lauku, bet uogų vis nerado.

— „Ak" — sako Jonas — „čia čebrelių, ramunėlių ir laukinių erškėčių kvapas".

Avietienojai ir alksnių kaip rūtų, kelmas, atžalos augo visur, kur tik akys siekia. Čia įvairiausių žolelių, rausvų ir melsvų, žiedai dengė žemę ir kvapino orą.

— „Čia taip tylu, tokia vienuma" — sako Onutė — „kažin kur galėtų kiti būti".

Grįšti Jonas dar ir negalvojo.

— „Palauk. Iš kurio krašto vėjas"?—sako— ir pakėlė ranką viršun.

Bet ir vėjo nebuvo.

„Tylėk" — stabtėli Onytė — „man regis, girdėti juos kalbant, ten tolumoj lyg klegesys koks pasigirdo. Sušuk, gal atsišauks"?...

Jonas pridėjo ranką, saują ragan surietęs, prie lūpų ir sušuko: „A-u. — Eikšekit čia"!

„Čia" jiems atsišaukė.

— „Jie tenai atsišaukia"! — nudžiugo Onutė — ir suplojo katučių delnais.

— „Ne, tenai tik aidas atsišaukė" — paaiškino Jonas.

Onytė paėmė jį už rankų ir prisiglaudė.

— „Jonuli. Man baisu"!—sako, žiūrėdama baisiai.

— „Neturėtum bijoti"—padrąsina Jonas— vieni juokai.

Čia taip giedra, taip gražu. Sėskim ten pavėny tarp žolynų, pasilsėsim kiek. Atrasim ir draugus, kur jie dings"?

Onutė atsisėdo po klevu ir dairėsi į visas pusės. Jonas sėdėjo kiek toleliau ant kelmo prieš ją.

Saulutė virš jų galvų taip čirškino, kaitino, regis, buvo net silpna. Pats vidudienio įkaitis. Mažos mėlynos, kaip plienas, muselės, zvimbė, lig gyvos kulkos, aplinkui. Girdėjosi tylus uodų zvimbimas, visokių negirdėtų paukštelių čirškimas ir čia pat netoliese genelio kalenimas.

— „Ar girdi — sako Onutė — ten skambina".

— „Kur"?

(B. d.).

TURGAUS DIENĄ

Kaip visur, taip ir mūsų krašto miestęliuose kas savaitė ir dažniau esti turgai. Čia matome Švenčionių miesto turgavietę — aikštę, kur suvažiuoja visos apylinkės mūsų tautiečiai.

Jaunimo organizacijos Mažojoj Lietuvoj

Kalbėdami apie jaunimo organizacijas Mažojoj Lietuvoj, turime griežtai skirti du laikotarpiu, būtent, prieškarinį ir pokarinį laikotarpį, nes tiek vienas, tiek antras žymiai skiriasi. To skirtumo tenka visų pirma ieškoti istoriškose ir politinėse vieno ir antro laikotarpio sąlygose, pačiame jaunimo judėjime, pačiose jaunimo organizacijose ir jų ideologijoje. Vienokios sąlygos buvo Mažosios Lietuvos priklausomybės laikais, kitokios — nepriklausomybės laikais, t. y. po 1923 metų sukilimo, kada Maža Lietuva faktiškai buvo įjungta į Lietuvos Valstybės kūną.

Prieškariniai laikai Mažajai Lietuvai, kaip ir Didžiajai, buvo sunkūs laikai. Vienur šeimininkavo vokiečiai, kitur rusai, o Didysis karas tiek vieną, tiek antrą kraštą gerokai nualino. Sisteminga germanizacijos politika M. Lietuvoj slopino bet kokį lietuvišką judėjimą, kuriame dalyvavo palyginamai nežymi lietuviškojo kaimo jaunimo dalis. Tautinė sąmonė lietuvininkų tarpe buvo migdoma ne nagaikomis, ne Kražių skerdynėmis, ne trėmimais, kalėjimu arba kratomis, kaip Didžiojoj Lietuvoj rusų viešpatavimo laikmečiu, bet „kultūringesnėmis", labiau rafinuotomis priemonėmis. Vokiečiai buvo įsitikinę, kad anksčiau ar vėliau lietuviai išmirs, visai išnyks. Jie perdaug pasitikėjo vokiškos mokyklos, vokiško teismo, vokiškos administracijos veikimu ir neįvertino M. Lietuvos gyventojų lietuviško karakterio, pasireiškiančio, kad ir, pavyzdžiui, susirinkimuose. Vokiečiai tikėjo, kad lietuvininkai yra klusnūs „ciesoriaus padonai", bet tas jų tikėjimas juos vėliau skaudžiai apvylė. Tad žiūrėta į lietuvius kaipo į mirštančią giminę. Stropiai imta tyrinėti „mirštančios giminės" kalba, folkloras, tautodailė, papročiai ir t. t.

Pradėta visu stropumu rankioti visokios senienos, kurių ir šiandien gana gausiai randame Tilžės, Karaliaučiaus ir Berlyno muziejuose. Tilžėj, būtent, Jobūbinėj, įrengtas net atskiras lietuviškas namelis. Ir visa tai buvo daroma gana sąžiningai, nebijota vartoti termino „lietuvis", „lietuviškas" ir panašiai. Iš tų tat laikų turime iki šiai dienai visą eilę rimtų veikalų, pačių vokiečių mokslininkų parašytų. Šiandien, žinoma, vokiečiams nebepatinka nei anų laikų mokslininkų veikalai, nei lietuviški eksponatai jų muziejuose ir t. t.

Šiandien daromi visoki perkrikštijimai: iš „Litauische Trachten" padaroma „Altpreussische Trachten", iš lietuviškų vietovardžių padaroma „Hitlerhöhe" ir panašiai. Bet visi tie perkrikštijimai, kurie turi grynai politinės

RANDAMONIŲ PETRELIS

Pas jauną mergelę...

Pas jauną mergelę
Bernelis atjojo,
Prie klėties durelių
Žirgelis sustojo.

Pasakyk, mergele,
Ar mane minėjai,
Juk aukso žiedelį
Tau duoti norėjau?

Aš tave, berneli,
Visados minėjau,
Tik tavo žodeliams
Niekad netikėjau.

Nes vienaip tu kalbi,
O kitaip galvoji,
Kol ir širdužėlę
Mano paviliojai.

Tada, bernužėli,
Aš tau įtikėsiu,
Kada ant rankelių
Žiedelį uždėsiu!

tendencijos ir nėra suderinami su istorijos duomenimis, vis dėlto negali sugriauti to, ką rimti anų laikų vokiečiai mokslininkai, kaip antai: Toeppen, Trautmann, Bezzenberger ir kiti, yra parašę. Tat su tokiu įsitikimu ir tikrumu laukdami vokiečiai lietuvių išmirimo nematė reikalo juos ypatingu būdu spausti, varžyti ar persekioti. Jie tuo tarpu skubėjo gelbėti lietuviškos kultūros liekanas nuo išnykimo, kad civilizuotam pasauliui bent kuo turėtų pasigirti. Tokioj „laidotuvių nuotaikoj“ teko veikti pirmiesiems M. Lietuvos veikėjams ir lietuviškam jaunimui kaime.

Tuokart vokiečiai rado galimu leist siųsti peticijas pas patį ciesorių, leido lietuviškas giesmes ir dainas dainuoti Tilžės dragūnams ir panašiai.

Vilius I, pavyzdžiui, net ašaromis verkė, kai lietuvaitės tautiškuose rūbuose iš Prūsų M. Lietuvos giesmes Jo Didenybės palociuje giedojo, o Viliaus II sūnus, Prinz Albrecht von Preussen, Tilžės lietuviškų dragūnų pulko šefas, net lietuviškai išmoko dragūnams padėkoti už gražias ir skambias lietuviškas giesmes bei dainas.

Iš šių kelių pavyzdžių aiškiai matome, koks yra skirtumas tarp anų prieškarinių ir dabartinių laikų.

Tačiau ne rožėmis buvo klotas kelias, kuriuo teko eiti lietuviškam jaunimui anais prieškariniais laikais. Apie nepriklausomybę niekas dar nesvajojo. Todėl džiaugtasi, kad leista lietuviškai kalbėti, lietuviškai melstis ir giesmes giedoti, lietuviškas šventes rengti, savą spaudą turėti ir t. t. Iš tų tat laikų turime visą eilę jaunimo draugijų, kaip antai Kintų „Rūta“, Dobilų „Liepa“ ir kitos, kurios iki šiai dienai veikia. Jų veikimas buvo gana gyvas, ir kas svarbiausia, grynai lietuviškas. Tų laikų jaunimo vadovai ir veikėjai mokėjo visą jaunimo judėjimą pastatyti ant tikrai lietuviško pamato, tvirtai surišto su senomis lietuvių tradicijomis ir papročiais. Į surinkimus ir surinkimininkus, t. y. į religinį momentą, teko svarbiausių dėmesi kreipti. Kitaip bet koks jaunimo judėjimas nebūtų turėjęs nė mažiausio pasisekimo. Todėl šventės nebuvo rengiamos karčiamose, kaip šiandien, bet dažnai ūkininkų namuose, arba specialiose vaidinimų salėse. Tos šventės sutraukdavo ne vien daug jaunimo, bet ir senųjų. Taip, pav., Klaipėdos erdviuose Šaulių namuose lietuviškos šventės būdavo gausiai lankomos ir žmonių iš provincijos.

Todėl nebuvo galima šokti ar dainuoti, bet reikėjo padoriai žaisti, giedoti ir dorus veikalus, daugiausia Vydūno, vaidinti. Jų dėka vokiškos šventės su šokiais ir dainomis lietuvninkų nebuvo lankomos, lietuviškasis kaimo jaunimas nesuvokietėjo ir, be to, doriškai išliko sveikas.

Tokiais keliais vedamas jaunimas jaunųjų draugijose rado tą, ko nerado mokykloje, būtent: savo motinos kalbą, lietuviškas giesmes, žaidimus ir vaidinimus. Jaunimo vadų pašišventimas, ne pinigai, ne vieta, ne karjera, ir mokėjimas prisitaikinti prie laiko dvasios, žmonių tradicijų ir papročių, buvo daug kam sektinu pavyzdžiu. Todėl jei dirbta, tai

dirbta grynai iš pasišventimo, iš pasiaukojimo, dažnai su didele rizika.

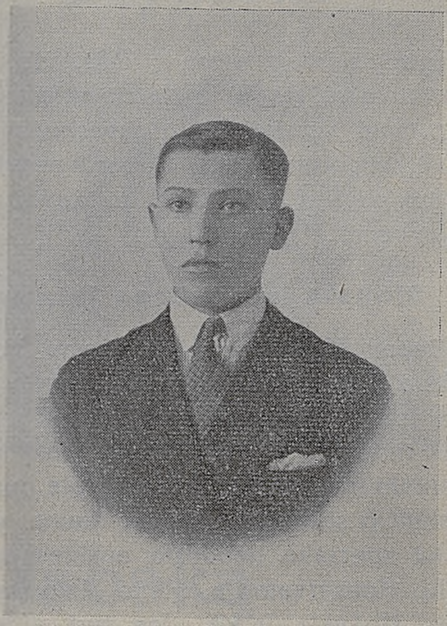
Didysis karas praūžė, lyg kokia audra. Iš jo griuvėsių prisikėlė tautos pranašų pažadinta Lietuvos valstybė. Tas faktas, be abejo, skatinančiai ir gaivinančiai atsiliepė visų pirma į senuosius M. Lietuvos veikėjus, kurie per „Aušrą" padėjo prikelti Lietuvą. Jie dabar aiškiau ir aiškiau kelia balsą, kad reikia pagaliau ir M. Lietuvą atvaduoti... Taip ir įvyko. 1923 metų sukilimu M. Lietuva vėl buvo įjungta į bendrą Lietuvos kūną. Naujas istorijos lapas atsivertė M. Lietuvai, kurią Vytautas Melno ežero sutartimi 1422 m. buvo atidavęs vokiečiams, kad savo žirgą pagirdytų ne Baltijos, bet Juodųjų jūrų vandenyse...

Tokiu būdu bendrais bruožais susipažinę su jaunimo veikimu, jo būdais ir istorinėmis bei politinėmis sąlygomis prieškariniais laikais, pažiūrėkime dabar, kaip veikia šių dienų jaunimas M. Lietuvoj, kokios yra jaunimo organizacijos, jų veikimo būdai ir tikslai.

Šių dienų lietuviškasis M. Lietuvos jaunimas yra susibūręs į šias stambias organizacijas, būtent: į Santarą, J. Ū. ratelius, Jaunųjų Sandorą ir šaulius. Šios keturios jaunimo organizacijos, vadovaujamos žymesnių vietos lietuvių, yra subūrusios po savo tautiška vėliava žymią krašto jaunimo dalį. Nemažas jaunųjų nuošimtis dalyvauja kartu keliose organizacijose, kurios veikia ne vienokiu būdu, bet visos turi vieną bendrą tikslą. Tas galutinis tikslas yra visiškas M. Lietuvos atlietuvinimas. Be šių keturių jaunimo organizacijų reikia dar paminėti dvi, daugiau uždaro pabūdžio, riboto veikimo organizacijos, būtent, klaipėdiškių moksleivių draugija „Klaipėdos Aušra" ir klaipėdiškių studentų draugiją „Mažoji Lietuva".

Visos aukščiau minėtos organizacijos, būtent: Santarą, J. Ū. K., Jaunųjų Sandora ir šauliai, yra tautiškai lietuviškos. Kai kas, be abejo, paklaus, kodėl tos visos organizacijos nesudaro vienos stambios, didelės organizacijos, siekia to paties tikslo? Juk vienybėje galybė! Čia atsakyti nesunku, jei arčiau esi susipažinęs su kraštu, jo praeitimi, gyventojais, jų būdu, papročiais ir tradicijomis. Iš kitos gi pusės taip pat reikia nepamiršti vokiečių pažiūros į lietuvišką judėjimą, jų agitaciją ir prasimanymus. Ir išvadoj to viso reikia pasakyti, kad tiek Santara, tiek J. Ū. K., tiek Jaunųjų Sandora, tiek šauliai, Mažajai Lietuvai yra reikalingi, nes visos šios organizacijos organiškai yra suaugusios su kraštu, jo praeitimi ir gyventojais. Todėl negalima nė vienos iš jų panaikinti, arba sujungti į vieną organizaciją. Visos jos yra kraštui reikalingos, kaip sveikam žmogui dvi kojos ir dvi rankos. Šios organizacijos atstovauja skirtingoms kultūrinio, ekonominio, tikybinio ir visuomenio gyvenimo sritims. Taip veikia mūsų tautiečiai jaunuoliai Mažojoj Lietuvoj — Klaipėdos krašte. Ir ką gali atlikti kiekviena iš šių organizacijų skyrium dirbdama, to negalėtų atlikti viena organizacija, kuri apimtų visas gyvenimo sritis.

N. R.

Jonas Čekauskas (Kaniūkų sodž., Švenčionių apskr.) uolus mūsų laikraščio bendradarbis — poetas, kuris skambiais savo eilėraščiais džiugina visą mūsų krašto jaunimą, laimėjo pirmą mūsų konkurso dovaną — radio aparatą.

Lietuvos Valstybės miestai

Praėjusiame mūsų laikraščio numeryje buvo rašyta apie Kauno miesto praeitį ir trumpai suminėtos jo dabartinės augimo ir plėtimosi sąlygos. Dabar pasistenkime truputį plačiau susipažinti su Kauno miesto įdomybėmis.

Mokslo ir kultūros įstaigos

Dabar Kaunas yra Lietuvos Valstybės mokslo ir kultūros centras. Mokslo priešakyje stovi Vytauto Didžiojo universitetas, kuris turi apie 150 profesorių, tokį pat žemesniojo mokslo personalą ir apie puspenkto tūkstančio studentų. Be to, Kaune yra keliolika specialio pabūdžio aukštesniųjų mokyklų: Konservatorija, Meno Mokykla, Technikos Mokykla ir kit. Jos turi apie 3.000 klausytojų. Gimnazijų Kaune yra 14.

Kaunas taip pat yra ir meno centras. Čia yra plačiai žinoma Čiurlionies Meno Galerija ir keletas muziejų; čia gyvena patys žymiausi Lietuvos menininkai, kurie savo kūryba į miesto gyvenimą įneša daug įvairumo ir dvasinio peno. Jų kūrinių parodos visuomet turi didelį pasisekimą.

Pažymėtina, kad kauniečių dailininkų tarpe jau yra pasižymėję ir iš Vilniaus krašto ten nuvykę tapytojai, būtent: V. Kairiūkštis, V. Kasciuška ir B. Macutkevičius.

Miesto kultūrinį gyvenimą pagyvina plačiai išsišakojusi spauda. Pav., 1934 m. Kaune išeidavo 132 periodiniai leidiniai: dienraščių 15, dukart savaitinių 5, savaitinių — 44. Kiti rečiau. Šalia periodinių leidinių, knygų ir brošiūrų buvo išleista per metus apie 800 knygų. Praėjusiais metais vien atskirų knygų išleista daugiau kaip tūkstantis.

Organizacijos

Kaune yra beveik visų Lietuvos Valstybės organizacijų centrai, kurie vairuoja visam tų organizacijų veikimui. Iš srovinių organizacijų plačiausiai veikia šios:

Lietuvių Tautininkų Sąjunga. Jos vyriausias vadas yra Valstybės Prezidentas Antanas Smetona, o pirmininku yra ministeris pirmininkas J. Tūbelis, generalinis sekretorius dr. Janavičius.

Jaunosios Lietuvos Sąjunga — miestų ir kaimų tautiškojo jaunimo organizacija. Jai vadovauja adv. Grebliauskas. Sąjunga turi savo laikraštį „Jaunąją Kartą“.

Lietuvių Mokytojų Dr. J. Basanavičiaus Sąjunga — lietuvių mokytojų tautininkų organizacija. Ji turi suorganizavusi vidurinių ir pradžios mokyklų mokytojus. Be to dar yra Lietuvių Tautininkų Moterų Birutės draugija, Lietuvių Studentų Korporacija „Neo-Lithuanija“, Lietuvaičių Tautininkių Studenčių Korporacija „Filiae Lituaniae“ ir kitos.

Iš katalikiškųjų organizacijų yra šios: „Pavasario“ federacija, Ateitininkų federacija, Lietuvos Katalikių Moterų Draugija, Šv. Vincento a Paulio Draugija, Blaivybės Draugija, Šv. Kazimiero Draugija, Liet. Katalikų Mokytojų Sąjunga, Šv. Zitos Draugija ir kitos. Šios draugijos sudaro vieną bendrą organizacijų sąjungą — Katalikų veikimo Centrą. Iš kitų organizacijų dar turime galimybės pažymėti šias: Užsienių Lietuviams Remti Draugija, Lietuvos Vakarų Sąjunga, Lietuvos Šaulių Sąjungą, Lietuvos Skautų Sąjunga, Lietuvos Aero Klūbas, Lietuvos Verslininkų Sąjunga ir visa eilė kitų.

Šių visų organizacijų vadovybės yra Kaune. Iš ten į visą kraštą eina įsakymai, paliepimai, nurodymai, žodžiu, judinama, keliama, šviečiama ir kultūrinama viso krašto lietuviškoji visuomenė.

Prekybos ir pramonės įstaigos

Kauno miesto ekonominį gyvenimą palaiko prekybos ir pramonės įstaigos. Iš jų žymiausios yra šios: „Maistas“, „Pienocentras“, „Lietukis“ ir „Pažanga“. „Maistas“ — akcinė bendrovė. Ji perka, gamina ir parduoda įvairiausios mėsos produktus. Savo didumu ir reikšmingumu viso krašto ūkiui ji yra beveik svarbiausia Lietuvos ūkio įmonė. „Pienocentras“— perka, perdirba ir parduoda pieno produktus. „Parama“— duonos kepimo ir pardavimo bendrovė.

Jurėnas.

SPAUSDINTO ŽODŽIO RĖMĖJAI

Gausus susipratusio jaunimo būrys — uolesnieji Driškūnų ir Kaniūkų sodžių (Dūkšto vals., Švenčionių apskr.) lietuviškos skaityklos lankytojai.

Šis tas apie tabaką

„Baltieji“ — tai yra europiečiai, užimdami ir užkariaudami necivilizuotus kraštus, primetė jiems svająją kultūrą, bet pasisavino ir kai kuriuos jų papročius. Gana suminėti tabako rūkymas ar opijumo vartojimas.

Naudinga yra susipažinti su rūkymu, kada jis yra plačiai paplitęs įvairiausiuose kraštuose.

Paklausus, — kada žmogus pradėjo rūkyti — tikslaus atsakymo negalima duoti. Viena yra tikra, kad europietis susipažino su tabaka tiktai 1492 metais.

Tais metais, du Kolumbo pasiuntiniai, tirdami Kūbos salą, pamatė žmones, kurie kažką laikydami burnose degino ir maloniai pro burną ir nosį leido dūmus. Darė tai save tenkindami. Vartojamą deginti žolę vadino „tabaku“.

Keliaunininkai, svajotojai, ypatingų nuotykių ieškotojai ir jūrininkai, pasisavino rūkymo paprotį ir išplėtė jį visame pasaulyje.

XVI amžiaus pradžioje susidarė opozicija prieš rūkymą. Garsus Indijos skriaudų ginėjas, ispanas Las Casas, smarkiai varė akciją prieš rūkymą.

Tačiau savo misijoj nerado pritarimo. Patsai sako: — kada juos baru, atsako negalį gyventi be *to;* nežinau ir nematau *tame* pasitenkinimo ir džiaugsmo. Negelbėjo Las Caso ir kitų geradarių šauksmai, — jau gale XVI amžiaus tabakas yra žinomas visoje Europoje.

Azijoje, pirmoje pusėje XVII amž., nežiūrint didelių bausmių, kurias valdžia taikė rūkočiams ir tabako platintojams, rūkymas plito nelyginant maliarija.

Daugelyje valstybių, pav., Turkijoje, Japonijoje, Kinijoje, Persijoje už viešą rūkymą rišdavo kaltininką gatvėje prie tvoros, mušdavo mikliomis vytimis, atpiaudavo nosį ir net mirtimi bausdavo.

Nieko negelbėjo draudimai, taikomos represijos — rūkočiai nugalėjo.

Tą žmonių norą rūkyti sumanė išnaudoti valstybės ir pradėjo dėti tabakui didelius mokeščius. Tiksliau, ėmė monopolizuoti tabaką, kas davė ir duoda valstybei didelį pelną. Dabar beveik visose valstybėse tabakas yra monopolizuotas.

Pasaulinis metinis takako sunaudojimas sudaro du bilijonus (2,000,000,000) kg.

Indėnai tabaką vartojo įvairiose formose, rūkė cigarus, pypkes arba uostė sutrintą tabaką.

Baltieji pradžioje priėmė tik du pirmuosius būdus. „Niuksėjimas“ paplito vėliau ir ilgus metus laikomas buvo kaip kažkas garbinga, elegantiška...

Pirmoji cigarų fabrika pradėjo veikti 1788 m. Hamburge (Vokietijoj).

Vėlyviausia rūkymo forma yra paperosai. Paperosus išrado vienas Egipto kareivis 1832 m. Traukiant pypkę užsirūkyti, iškrito jam iš rankų pypkė ir sudužo. Nabagas kareivis, nekantraudamas, kol įsigys naują pypkę, susisuko tabako žiūpsnį į popierinį ir užtraukė „gaivinančio" dūmo.

Tokiu būdu atsirado pirmasis paperosas. Keliolika metų vėliau, graikai smarkiai ėmė produkuoti paperosus.

Tokia maždaug yra tabako istorija. Dabar pažiūrėkime, kokia yra jo sudėtis ir kaip veikia.

Tabako svarbiausia sudėtimi yra nikotina. Nikotina kelia žmogui ūpą ir todėl išsivystė jo vartojimas.

Iš dūmų, nikotinos 10—15 nuošimčių patenka į plaučius, o čia į kraują. Seilėse ištirpsta jos 2—5 nuošimčiai. Burnos eilėse, ištirpusioji nikotina patenka į pilvą. Pilvo liaukos praleidžia ją į kraują.

Nikotina smegenyse atranda patogiausią dirvą plėtotis.

Pradžioje žmogaus kūnas nikotinai yra atsparus. „Menkas" rūkočius kosti ir čiaudėja. Vėliau organizmas nikotiną priima. Plaučių ir pilvo sienelės pasidengia atsparia nikotinui plėvele.

Švarioji nikotina yra bespalvė ir turi alyvos skysčio pavydalą. Kvapą turi gan nemalonų, aštrų ir erzinantį. Tirpsta vandenyje alkoholy ir etere. Yra tai smarkus nuodas nervams. Suvartojus didesnį nikotino kiekį, galima nueiti net į kapus.

Rūkymas turi daug priešų, bet dar daugiau pasekėjų.

Įrodymui pakanka tik vieno pavyzdžio. Lenkijai tabako monopolis 1933 m. perdirbo 17.396 tonus žaliavos. Tabako plantacijos užėmė 4.200 ha geriausios žemės. Iš užrubežio parsigabeno 11.615 tonų tabako (geresnė rūšis) už 22 mil. auks.

Surūko per metus 32 mil. cigarų ir 8.216 mil. paperosų, iš kur kiekvienam Lenkijos gyventojui per metus priklauso 247 paperosai.

Rūkočiams daromi du užmetimai: ekonominis ir sveikatos.

Visų pirma rūkočiai naikina tuščiam dūmui paskutinį skatiką. Ar negeriau būtų, kad ir neturtingas ūkininkas nupirktų žmonai atitinkamą baltą skarelę, negu išleidžia auksiną karčiam dūmui?

Sveikatos atžvilgiu rūkymas silpnina organizmo veikimą, ruošia ligoms plėstis palankias sąlygas, kaip akių nusilpnėjimui, džiovos vystimuisi (ypatingai pas tuos, kurie menkai maitinasi) valios nusilpnėjimui.

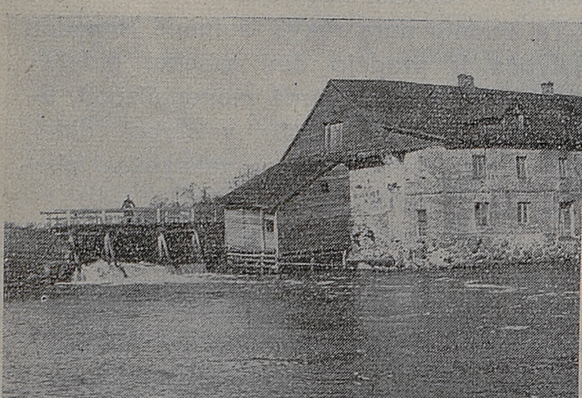
Ištirta, kad rūkymas per 25 kartus per dieną, priveda prie chroniško nusinuodijimo, kuris pasireiškia nervų iškrykimu. Širdis ir kraujo latakai yra nikotinos naikinami, ką matome iš nereguliariško pulso mušimo, kraujo susispyrimo — tai sklerozos žymė arba gyslų suakmenėjimas.

Reikia pripažinti, kad rūkymas, kuris laikomas vargingo rūkočiaus gyvenimo saldytoju atneša žmogui didelę skriaudą.

Lietuviškas mūsų krašto jaunimas, gyvendamas sunkiose sąlygose, neturėdamas kur lengvai uždirbti skatiko, neprivalėtų jo leisti dūmais, ypač tada, kai skatiko stinga kitiems reikalams. Rūkymas juk nedaro žmogui, o ypač jaunuoliui, jokios garbės, o tik parodo to žmogaus valios silpnumą.

Varnas.

SAVA PRAMONĖ

Seniausias ir pigiausis mūsų krašto „fabrikas"—vandeninis malūnas. Tokių malūnų Vilniaus krašte ir net Vilniaus priemiestyje yra nemaža.

Šviesos kelio beieškant

Vienas graikų mokslininkų centras buvo Mažojoj Azijoje (joniečių mokykla), o kitas Pietinėj Italijoj, kur buvo italų Elėas miestas (elėatų mokykla).

Prisimename, kad joniečių mokyklos atstovai stengėsi įrodyti, jog visi daiktai atsirado iš vieno elemento: vandens, oro, ugnies ir t.t. *judėjimo keliu.* Elėatų mokyklos atstovai priėjo kitų išvadų. Tvirtino, kad pasaulyje nėra judėjimo. Kai matome žmogų einant, arba vežimu važiuojant, tai tikrovėje nei jis eina, nei jis važiuoja; mums tiktai šitaip atrodo, nes mūsų pojučiai (akys, ausys) mus apgaudinėja.

Žymiausias elėatų mokyklas atstovas buvo Parmenidas, kuris gyveno apie 500 m. prieš Kristų. Apie jį nekalbėsime. Geriau pakalbėsime apie jo mokinį Zenoną, kuris savo filozofiškais išvedžiojimais yra labai įdomus.

Zenonas gyveno apie 490 — 430 m. prieš Kristų. Tai buvo žmogus, kuris su visais labai mėgo ginčytis. Mat, buvo filozofas. Tačiau atrodo, kad mažiau jam rūpėjo surasti naujų tiesų, kiek ginti savo tiesas, savo pažiūras. Ką įsikalė galvon, nuo to lengvai neatsisakė.

Pažiūrėkime gi, kokios jo pažiūros ir jo teorijos.

Kaip kiti elėatai, taip ir jis tvirtino, kad pasaulyje jokio judėjimo nėra; *yra tiktai daiktų pastovumas.* Savo tvirtinimus įrodo keliais pavyzdžiais, būtent:

1) Daiktas, kuris juda ir per tam tikrą laiką turi padaryti tam tikrą kelią, pirmiausia turi perbėgti pusę to kelio, o prieš tai dar pusę tos pusės ir t t. iki mažiausios kelio dalelytės, iki begalybės. Koks kelias bebūtų, ilgesnis ar trumpesnis, visvien susidaro iš begalinio skaičiaus taškų (punktų). Taigi, daiktas turi perbėgti begalinį skaičių taškų ne begaliniu, bet apribotu laiku, kas yra negalima. Todėl judėjimo negali būti.

2) Greičiausias graikų bėgikas Achilas jokiu būdu nepavys vėžlio, nors šis vos ne vos eina. Kodėl? Todėl, kad kol Achilas pribėgs prie vėžlio, turės perbėgti begalinį skaičių punktų; o tuo pačiu laiku ir vėžlys padarys begalinį skaičių punktų, todėl Achilas jo ir nepavys. O jeigu nepavys, tai nėra ir judėjimo.

3) Paleistas šūvis visai nejuda, bet laikosi ore. Įrodymas labai prastas. Yra tam tikras laiko momentas, mažutytė laiko dalelytė, kai šūvis padaro labai nežymų kelią, beveik jokio kelio. Kadangi laikas, per kurį šūvis perbėga tam tikrą kelią, susidaro iš momentų, todėl ir šiuo laiku šūvis nepadaro jokio kelio, nes kokios yra daikto dalys, tokia yra ir dalių visuma. Iš to išeina, kad šūvis nejuda, bet laikosi ore.

Dar lengviau įrodyti, kad mūsų pojučiai mus apgauna šitokiu būdu. Vienas grūdelis, mestas žemėn, neduoda jokio garso. Bet jei paimsime visą maišą grūdų ir papilsime žemėn, gausime garsą. Tikrovėje ir visas maišas grūdų neturėtų duoti garso, nes susidaro iš paskirų grūdelių, kurie garso neduoda. Jeigu tad mums atrodo, kad maišas grūdų duoda garsą, tai netiesa, mūsų ausys mus apgavo.

Iš panašių tvirtinimų vėliau atsirado visas mokslas (sofistika). Vienas plačiausiai žinomas sofistų tvirtinimas yra toks:

— Ko nepametei, tą turi. Taip?

— Taip.

— Nepametei ragų, todėl turi ragus.

Mūsų akimis žiūrint šitokie mokslai atrodo esą juokingi, tačiau tikrovėje ir jie turėjo didelės reikšmės. Zenonas pakišo mintį: kas yra laikas, erdvė, judėjimas, vieneto (visumos) santykis su jo dalimis ir t.t. O sofistų tvirtinimus mūsų gimnazistai ir dabar tebekala, besimokydami logikos.

Vilnietis.

Tik, lietuvi, nesnausk ir tikėti šventai,
Jog kovos už tiesą būt bergždžios negali.
Jei iš brolių kuris jau užmigo kietai,
Tai neduok jam miegoti-pabudink snaudulį!

Tik, lietuvi, būk pilnas gražiausių vilčių.
Nebijok vargų, nei didžiausių kančių!...
Idealai ir siekiai juk žinomi tau...
Tad darbuokis dėl jų vis daugiau ir karščiau!...

DĖL PASIŠNEKĖJIMO

— Ar esi skaitęs „Jaunimo Draugo“ ketvirtame numeryje įdėtą pasikalbėjimą?

— Skaičiau.

— Ir ką tu į tai pasakysi?

— Blogai, labai blogai! Žemutis visu frontu sukilo prieš balkono respubliką. Reikia organizuotis ir tai neatidėliojant. Turime išsirinkti vadovybę, kuri sutvarkytų mūsų vidaus bėgamuosius reikalus. Nes jeigu greitu laiku to nepadarysime, bus blogai. Pasinaudodami mūsų vidujine netvarka, užmes mums tirानišką valdžią arba ištrems iš balkono. O tada, sudiev, mūsų brangioji respublika.

— Na, žinoma, ir susiorganizuosime. Bet gal tu man pasakytum, iš kur išsiveržia anų revoliucinių pradų šaltinis? Man stačiai galvoje netelpa, iš kur jie įgavo drąsos prieš mus sukilti?

— Bet užtat mano galvoje telpa. Manau, tu gerai atmeni vieną vakarą, kai buvo vaidinama „Išmakė“. Kada tik atsimenu tą „Išmakė“, kraujas ima kunkuliuoti mano gyslose ir paraustu iš pykčio, kaip kalakutas. Juk ir tuomet beširdiškai buvo pajuokti mūsų respublikos piliečiai.

Kol dar šaipėsi iš mūsų, kad nenorime skaičiuoti žmogaus griaučių (nors ir tiesa), nesimokome garbingos lotynų kalbos, kuria, pasak šios kalbos mėgėjų tvirtinimą, danguje kalba angelai, o žemėje groja vargonai, — buvo pakenčiama. Bet kada įlindo ir sporto sritin, tai ir visiškai nusivažiavo.

Jų parodytas sportininko tipas buvo tikras svajonių lepšis, o ne mūsų laikų boksininkas. Užtektų jam nors kartą ateiti į mūsų bokso treningą ir pasižiūrėt, kaip S—d—i—i—s su K—s—e—i—m boksuojas, o įsitikintų, kad mes tai oho ho!

Žodžiu, tuomet nesurado mumyse nė vieno balto siūlelio. Išėjome juodesni už italų nukariautus abisinus. O mes, užuot išvilpę, „Išmake“ boksininką, pasitenkinome mažučiu triukšmeliu, kurį maža kas ir begirdėjo. Na, žinoma, jiems to ir tereikėjo. Pamatę mūsų silpnumą, štai ir pakėlė galvas.

Aš esu įsitikinęs, kad čia ir guli pakastas šuva. Ar ne tiesa?

— Taip. Tu sakai teisybę. Aš pats atmenu. Parėjęs namo mokiausi visą valandą švilpti, kad kitą kartą galėčiau savo kritiką pademonstruoti. Panašiai darė ir kiti, bet per vėlai susipratome.

— O žinai, kodėl jie „Painiavą“ pastatė?

— Manau, taip jiems išėjo.

— Kas tau! Matau tavo galvos ir šalčiai dar neatvėsino.

Statydami „Painiavą“, jie norėjo jau ir taip gerundiumais, gerundivais ir trigonometrinėmis formulėmis išvargintas mūsų respublikos žmonių galvas apipainioti. Na, žinoma, iš dalies tai jiem ir nusisekė.

Mes, matydami taip juos besipainiojant, pakilome superbijon. Ir buvo dėl ko, nes painiojosi ne tik patys artistai, bet ir dekoracijos.

— Žinai, ir aš mačiau, kaip šlaistėsi dešinioji sienos pusė.

— Kas to nematė. Bet duok man užbaigti kalbą.

Pakilę superbijon, ėmėme kelti ovacijas. Bet kas svarbiausia, kad visa tai darėme neorganizuoti ir parodėme mūsų vidaus netvarką. Jie, žinoma, tuo pasinaudodami, viešai prieš mus ir sukilo. Sukilimo priešakyje atsistojo Žemutis. Štai, prie ko privedė mus

mūsų netvarka. Sukilo ne tik galiūnai, bet ir žemučiai. O, dabar mūsų respublikos dienos jau suskaitytos...

— Klausyk! Nebūk nusiminęs. Dar mes nepražuvome. Reikia tik štai kas padaryti:

1) Kuo greičiausiai sušaukti balkono respublikos piliečių atstovų seimą, kuris išspręstų mūsų vidujinės santvarkos reikalus.

2) Viešai pasmerkti Žemučio kalbą, nes jis perdaug pavartojo hiperbolių.

Tuomet jis įsitikins, kad su mūsų respublika dar nėra taip blogai. Galėtų būti daug... blogiau, jeigu mūsų respublikos piliečiai pasektų moderniškus šių dienų teatrų žiūrovus.

— Bet ką mes padarysime su pačiu Žemučiu?

— Stop! Aš jau žinau! Poną Žemutį ir jo pasikalbėjimo draugą, kaip asmenis, gresiančius viešam Balkono respublikos ramumui ir saugumui, iš Balkono respublikos ribų, jeigu ten paklius, ištremti stačiai apačion.

Žiežuliavotis.

Red. pastaba. Šį gerbiamojo Žežuliavočio ir jo draugo pasikalbėjimą dedame tam, kad jie išsikalbėtų. Bet dėl jų pasikalbėjimo daromų gerbiamajam Žemučiui priekaištų mes gerbiamajam Žiežuliavočiui ir jo draugui turime prikišti, kad jie mūsų gerbiamąjį Žemutį ir jo draugą kaltina ir dar grasina ištrėmimu be pamato, nes prieš juos ir jų „Balkono respubliką“ „pasišnekėjime“ nebuvo nė vieno blogo žodelio. Juk gi buvo pabrėžiama, kad balkone tyla buvusi didžiausia, rekordiška!

TRUPINIAI

Dabartinis Anglijos karalius Jurgis VI prieš keliolika metų mokėsi jūrininkų mokykloje. Kartą jis turėjo išspręsti vieną uždavinį — mokyklos laivui esant toli nuo jūros krantų, jis turėjo tiksliai apskaičiuoti, kurioje jūros vietoj tas laivas yra. Karalaitis laivą sulaikė ir stropiai apskaičiavo. Laivo kapitonas, pamatęs išspręstą uždavinį, atsistojo prieš karalaitį ir sako:

Jūsų Didenybe, prašau nusiimti kepurę!

— Kodėl? — nustebęs paklausė karalaitis.

— Jeigu pasiremiant jūsų išsprętu uždaviniu jums tikėti, o netikėti aš negaliu, tai dabar mūsų laivas yra ne jūroje, bet vienoje Londono bažnyčioje...

— Ponas gydytojau, sakykit, kodėl mano nosis visuomet pamėlynavusi?

— Todėl, kad, rodos, sušalęs esi.

— Ne, aš nesušalęs.

— Gal viduriai nesveiki?

— Sveiki.

— Gal kas sudaužė?

— Ne.

— O gal degtinę geri?

— Taip...

Vienoje salėje viena moteris skaito paskaitą apie moterų teises. Prelegentė išskaičiuoja visus moterų nuopelnus, padarytus žmonijos labui ir baigdama sušunka pakeltu balsu:

— Prašau pasakyti, kur būtų vyrai, jeigu ne mes?!

Salėje tyla.

— Dar kartą klausiu, atsakykite man, kur būtų vyrai, jeigu ne mes?!

— Rojuje,—atsako tylus vieno vyro balsas.

Operos artistas:

— Mano visas turtas gerklėje.

— Ir mano gerklėje, — pridurė girtuoklis.

Valgykloje svetys valgo kietą gabalą mėsos. Kelnerio paklaustas, ar jau atnešti alaus, atsako:

— Palauk, mano mielas, pirmiau darbas, paskui malonumas.

Girtas, atsirėmęs į tvorą, murma:

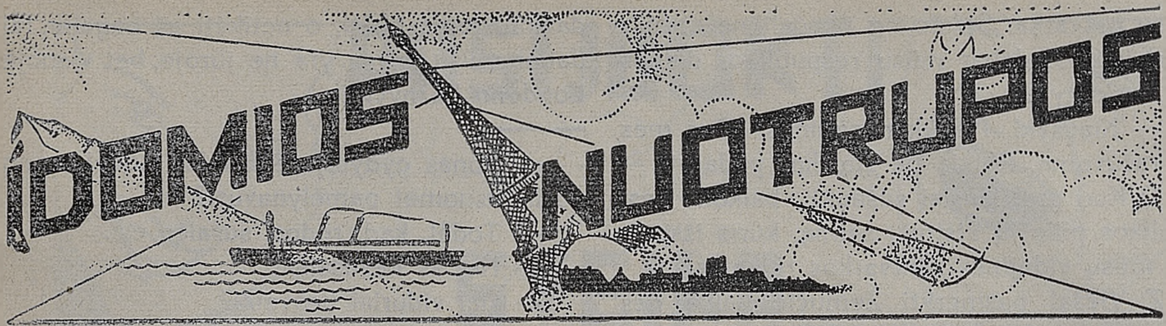
— Galas žino! Kai einu šalia karčiamos, išeinu, tai negaliu atsipirti, o kai iš karčiamos išeinu, tai ir nenorėdamas turiu į ką nors atsispirti...

Sodietė prie kasos gelžkelio stotyje:

— Prašau duoti trečios klasės bilietą.

— O kur važiuoji? — klausia kasininkas.

— O kas tau darbo, kur aš važiuoju. Žiūrėkite, kaip jis viską nori sužinoti — piktai atsikerta sodietė.

PIRMA LIETUVIŠKA KNYGA

Seniausia lietuviška spausdinta knyga, kuri yra išlikusi iki mūsų dienų, yra Martyno Mažvydo katekizmas „Catechismusa prasty Szadei". Šita knyga buvo išleista 1547 metais. Taigi, šiemet nuo jos išleidimo sueina lygiai 390 metų. Be šios knygos Martynas Mažvydas yra parašęs ir kitų tikybinių raštų, kurie užpildo mūsų evangeliškosios tautos dalies religinės istorijos 1547—1570 m. tarpą. Martynas Mažvydas yra ir išvertęs giesmę „Te Deum laudamus" 1559 m. — „Formą Chrikštimą", tarp 1566 — 1570 m. išėjo jo pirmas lietuviškas giesmynas „Gesmes Chriksczoniskas" ir parašė „Paraphrasį permanitiną", kurio išleidimo metų iki šiol dar nepavyko nustatyti. Tokiu būdu Martynas Mažvydas yra ne tik pirmas iki šiol mums žinomas lietuvių tikybinių raštų rašytojas, bet ir vienas pačių gabiausių ir gausingiausių mūsų seniausios tikybinės literatūros kūrėjų.

Daugiausiai žinių apie Martyną Mažvydą yra užsilikę vokiečių šaltiniuose. Tai turėjo būti be galo taurios sielos ir didelio išsilavinimo vyras, jei 1546 m. Prūsijos hercogas Albrechtas parašė jam raštą, kviesdamas į ką tik jo įsteigtą Karaliaučiaus universitetą semtis šviesos. Karaliaučiaus universitetas tegyvavo dar tik antrus metus, jis buvo įsteigtas 1544 metais. Iš tikrųjų, Mažvydas studijavo Karaliaučiuje. Jo studijų išlaidas apmokėjo patsai Albrechtas. 1547 m. Mažvydas jau įsigijo bakalaureato laipsnį. Tarp 8 kandidatų jis buvo šeštoje vietoje. Vėliau jis buvo Ragainės kunigas. Mirė 1562 metais. Taigi tekunigavo tik 14 metų.

Šiandien mokslas dar nėra visai tiksliai išsprendęs klausimo, kur yra buvusi Mažvydo tėviškė. Kad jis buvo tikras lietuvis, apie tai jokių abejojimų nėra. Dėl jo kilmės lieka abejojimų. Vokiečių kalbininkas Schleicheris spėja Mažvydą kilus iš Mažosios Lietuvos, dr. Gerulis linkęs manyti jį kilus iš Didžiosios Lietuvos. Spręsdamas iš Vilento pasakymo apie Mažvydą „frater patruelis", jis mano jį buvus žemaičių bajorų kilmės. Be to, Mažvydo raštų kalboje yra nemaža polonizmų. Jei jis būtų kilęs iš Mažosios Lietuvos, tai būtų daugiau buvę germanizmų. Bet visi tie spėliojimai Mažvydo kilmės klausimo neišsprendžia.

Iš kur Mažvydas būtų kilęs, vistiek jo raštų reikšmė mūsų tautos kultūrai visada pasiliks labai didelė. Jis yra pirmas mūsų gramatikos autorius su savo „Pygus ir trumpas mokslas skaityti ir raschity". Tiesa, tas jo skaitymo ir rašymo mokslas yra labai primityvus, bet vis dėlto jau tada buvo padėtas mūsų rašto kalbos pagrindas. Apie Martyną Mažvydą yra jau nemaža literatūros, deja, daugiausiai svetimtaučių rašytos. O tačiau Martynas Mažvydas turėtų dominti ir mus ne vienu, bet daugeliu atžvilgiu: kaip pirmasis mūsų kalbos gramatikos kūrėjas, tikybinių giesmių rašytojas ir mūsų kultūros kūrėjas.

KARALIAUS JURGIO VI TURTAI

Naujasis Anglijos karalius Jurgis VI iš savo tėvo nepaveldėjo nieko. Karaliaus turtus paveldi paprastai sosto įpėdinis. Jurgis VI tik perėmė tai, ką buvo paveldėjęs prieš atsisakydamas nuo sosto jo brolis Eduardas VIII.

Anglijos karalius yra stambiausias savo krašto dvarininkas. Nuo 1760 m. kiekvienas Anglijos valdovas perleidžia pajamas iš savo turtų valstybei. Už tai valstybė moka valdovui iki gyvos galvos algą. Tačiau patys monarcho turtai priklauso karaliui, o jam mirus, po 6 mėnesių juos paveldi sosto įpėdinis. Iš karaliaus turtų valstybė turi 1.200.000 sv. sterl., t. y. dabartiniu kursu apie 36 milijonus auks. pajamų per metus.

Jam priklauso milžiniški žemės plotai pačiame Londone. Ant jo žemės stovi daugybė svarbių rūmų, kaip: Londono karališkoji opera, „Carlton" viešbutis, „Holborn" restoranas, „Pall Mall", „Criterion" rūmų blokas, „Piccadily" cirkas—pastarasis vienas duoda per metus 8.000 svarų sterl. pajamų. Jam priklauso ir visa Regentstreto gatvės žemė, duodanti 315.000 sv. sterl. per metus pajamų. Didelius žemės plotus jis turi Londono šiaurinėje dalyje. Viso

karaliui priklauso 319.000 akrų žemės. Dar jam priklauso Valios mineralų teisės, Škotijos lašišų žvejyba, didžiuliai Deano miškai, Mano sala, Abbotswoodo turtai, statybiniai žemės sklypai Elthame, Hainaulte ir Windsore, ištisos anglų mylios nors ir neplataus pajūrio žemės, brangiai išnuomojamos pajūrio kurotams ir vasarvietėms. Galop dar pajamos iš Gibraltaro. Milžiniški turtai glūdi ir karaliaus rūmuose.

Pav., Buckinghamo rūmuose yra auksinė staldangtė, kuri viena yra įvertinta du milijonus svarų sterl. (apie 52.000.000 auks.) Ji sveria 5 tonas (5.000 klg.), jai nešti reikia keturių vyrų. Daugybė labai brangių paveikslų yra Windsoro ir Buckinghamo rūmuose. Už Sandringhamą karalius Eduardas VII sumokėjo 1861 m. milijoną svarų sterl., o dabar jo vertė daug didesnė. Balmoralis 1852 m. anglų karaliaus buvo nusipirktas už 32.000 svarų, o dabar jo vertė yra nepalyginti didesnė. Windsoro rūmuose yra ne tik didelė paveikslų galerija, bet ir 100.000 tomų brangių knygų karaliaus biblioteka. Dar daugybė įvairių brangenybių. Vien Eduardo VII vainikavimo proga gautos įvairios dovanos yra įvertintos 250.000 svarų sterl. Dideli turtai yra taip pat pašto ženklų ir karalių laiškų rinkiniai.

Pašto ženklų rinkinį įvedė tiktai karalius Jurgis V. Ir tai jau yra 600.000 įvairiausių pašto ženklų, įvertintų net 400.000 svarų sterl. Karalių laiškai dar daugiau įvertinami. Jurgis V gavo jų rinkinį iš savo tėvo, karaliaus Eduardo VII, plieninėje dėžėje. Karalius kiekvienų metų pabaigoje dalį savo laiškų duoda sunaikinti. Tie laiškai dedami į specialią mašiną, padarančią neišskaitoma kiekvieną raidę. Paskui tokie laiškai dar suplėšomi į smulkius gabalėlius. Tuos gabalėlius karaliaus sekretorius ir jo patikimi padėjėjai sukemša į maišus ir tik tada sudegina. Kiti karaliaus laiškai laikomi plieninėje dėžėje. Svarbiems pranešimams rašyti anglų karaliaus šeima vartoja tam tikrą slaptą šifrą. Kai kurie karaliaus Jurgio VI dabar perimtieji laiškai esą kaip tik tuo šifru parašyti.

KNYGŲ REKORDAI

Praėjusiais metais Amerikoje išėjo romanas „Gone with the Wind" iš pietiečių, šiauriečių karo laikų, kurį parašė iki šio nežinoma rašytoja. Ji sumušė visus paskutinių metų populiarumo rekordus. To romano išėjo šimtai tūkstančių egzempliorių. Tačiau ir to romano rekordą paskutinėmis dienomis visiškai sumušė ponios Wallis Simpson biografija, pavadinta „Jos vardas buvo Wallis Warfield". Biografijos autorė Edwina F. Wilson iš vienos tos biografijos susikraus didelį turtą. Jos knygos, kuri Jungtinėse Valstybėse buvo perleista prieš keis mėnesius per laikraščių atkarpas, jau dabar išparduota apie 2.000.000 egzempliorių. Gruodžio 1 d. biografija išėjo Paryžiuje antrašte „Beveik karalienė". Iki Kalėdų buvo parduota daugiau kaip 600.000 egzempliorių. Netrukus knyga išeis Didžioje Britanijoje, Italijoje ir Skandinavijoje.

Knygoje papasakota įdomių dalykų apie ponios Simpson giminę. Pasirodo, kad ji Jungtinėse Valstybėse yra suvaidinusi tam tikrą vaidmenį. Jos dėdė S. Davies Warfieldas pasižymėjo kaipo geležinkelio linijų steigėjas. Jis įsteigė vieną geležinkelio liniją ir buvo kelių geležinkelių linijų direktorius. Mirdamas 1927 metais, poniai Simpson jis paliko 15.000 dolerių. Į kapus jį nunešė eilė Amerikos įžymenybių, jų tarpe buv. kandidatas į Amerikos viceprezidentus Butleris ir žurnalistas milijonierius Brisbane.

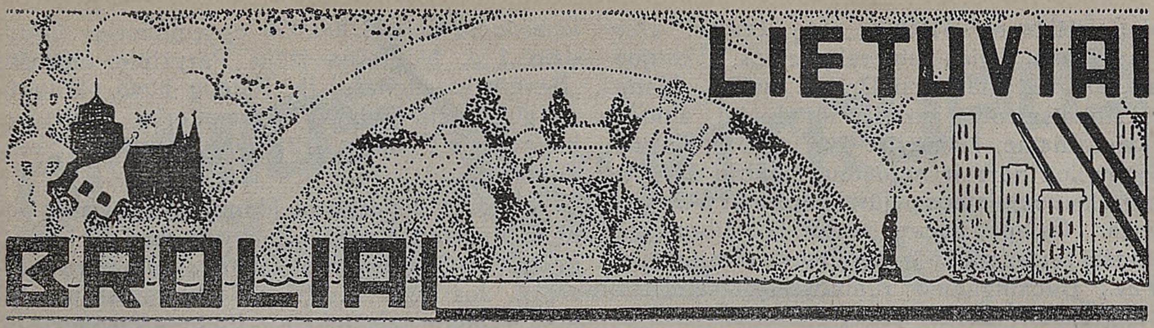
Amerikoje apie ponią Simpson pasirodė ir daugiau knygų. Vieną iš jų parašė didžiausios Jungtinių Valstybių telegramų agentūros „Associated Press" prezidento sūnus Newboldas Noyes, kuris yra ponios Simpson pusbrolis. Dabar tą knygą per savo skiltis leidžia žinomas Paryžiaus laikraštis „Paris Soir". Knyga yra nuobodi, bet atvira ir yra vertingesnė tuo, kad yra ponios Simpson autorizuota.

Knygą yra parašęs ir tarptautinio garso rašytojas, lietuviams gerai žinomas savo romanu iš Čikagos lietuvių darbininkų gyvenimo, Uptonas Sinclairas. Knygą jis pats išleido ir šitaip reklamuoja: „Redaktoriai man sako, kad mano knyga yra „nespausdintina". Tačiau joje nėra nieko nepadoraus, mat, rašytojui nevalia „pasišaipyti" iš karališkos šeimos. Jei nori linksmai pasijuokti, atsiųsk 25 centus už vieną egzempliorių arba vieną dolerį už šešis".

DIDŽIULIS MOKSLO DARBAS

1908 metais šeši anglų mokslininkai pasisiūlė vyriausybei pavesti jiems parašyti didelį veikalą apie visus Anglijos istoriškus paminklus. Mokslininkai buvo apskaičiavę, kad veikalas sudarys 5 tomus ir jam parašyti reikės 25 metų.

Vyriausybė pasiūlymą priėmė, davė reikalingas tam dalykui lėšas ir prasidėjo darbas. Štai nuo to laiko praėjo jau 28 metai, o darbui galo nesimato. Istorinių paminklų tyrimas esąs žymiai painesnis, nei mokslininkai manė. Jie tik dabar pamatė, kad pažadėtieji 5 veikalo tomai gali būti baigti ne anksčiau, kaip per 75 metus. Tokiu būdu, visam veikalui parašyti reikės 100 metų. Žinoma, nė vienas iš tą darbą dabar dirbančiųjų tiek negyvens, tad nuspręsta į tą darbą įtraukti jaunas mokslines jėgas, kad didelės mokslinės reikšmės veikalas būtų pabaigtas.

LIETUVOS VALSTYBĖJE

— Sausio mėnesio vidury Lietuvos Mokytojų Sąjunga surengė Kauno vidurinių mokyklų mokytojų išvyką į užsienį. Mokytojų grupė aplankė Vokietiją, Austriją ir Čekoslovakiją.

— Prie Lietuvos ministerių kabineto įsteigtas generalinis sekretariatas, kurio vedėju paskirtas Mašalaitis, o direktoriumi ir „Vyriausybės Žinių“ redaktoriumi — Žilinskas.

— Kaip kasmet, taip ir šiemet Lietuvoje premijuojami geriausi literatūros veikalai. Premijuoja valstybė, Lietuvos Raudonasis Kryžius ir knygų leidimo bendrovės „Spindulys“ ir „Sakalas“. Spaudoje rašoma, kad 1936 metų valstybinė premija paskirta rašytojui Liudui Dovidenui už jo romaną „Broliai Domeikos“.

— Lietuvos Valstybėje įsisteigė 125 Žiemos Pagalbos Komitetai. Kaune iki sausio mėnesio 18 d. Žiemos Pagalbos Komitetas surinko vien tik pinigais 60.000 litų. Daug surinkta ir provincijoje: apie 20.000 litų pinigais, apie 150.000 kilogr. įvairių javų, apie 16.000 kl. bulvių, apie 1.000 įvairių rūbų ir t. t.

— Lietuvos Valstybėje šio mėn. 1 d. buvo įregistruota 35.234 radio aparatai. Iš jų tik 9 tūkst. dedektorinių. Visi kiti bateriniai ir lempiniai.

— Neseniai Lietuvos Valstybės giriose buvo suruošta didelė medžioklė. Medžioklėje dalyvavo ir Valstybės Prezidentas Antanas Smetona. Tą dieną nušauta 50 kiškių, 3 lapės ir daug kitų žvėrelių.

— Šiemet Lietuvos Valstybės miestų biudžetas 4 milijonais litų didesnis. Pernai jis sudarė 16.800.000, o šiemet 20.600.000 litų.

— Lietuvos Valstybės Švietimo Ministeris prof. Tonkūnas šio mėn. 16 dieną, Lietuvos Nepriklausomybės Šventės proga vyksta į Latviją, kur skaitys paskaitą. Kartu vyksta ir keletas valstybinio teatro artistų.

— Šio mėn. 2 d. Kaune prasidėjo Lietuvos seimo antroji sesija. Seimas svarstys visą eilę naujų įstatymo projektų, kuriuos paruošė atitinkamos ministerijos.

— Šiemet sueina 550 m. kai Lietuva priėmė R-Katalikų tikėjimą. Šias sukaktuves rengiasi paminėti visos katalikiškos organizacijos.

VILNIUJE

Linksma pramoga. Šio mėnesio 2 d. Vilniaus Lietuvių Inteligentų Visuomeniškai-Bičiuliškas „Romuvos“ Klūbas suruošė savo nariams ir jų svečiams „Juodąją kavą“, kurios metu linksmai pažaista, pašokta tautiškų šokių ir atlikta keletas linksmų programo numerių.

Pagertbas miręs veikėjas. Sausio 30 dieną buvo pagerbtas prieš 4 metus miręs „Ryto“ D-jos pirmininkas kun. prof. P. Kraujelis. Rytą buvo atlaikytos Šv. Mikalojaus bažnyčioje pamaldos. Po to pašventintas Šv. Petro ir Povilo kapinėse pastatytas paminklas. Vakare Vytauto Didžiojo gimnazijos salėje buvo surengta akademija, kurią sudarė kun. K. Čibiro įžangos žodis, dir M. Šikšnio paskaita ir koncertinė dalis, kurios metu jaunimo choras ir orkiestras atliko kom. J. Siniaus parašytą kun. prof. P. Krajelio atminimui kantatą ir liaudies simfoniją. Koncertas baigta Audiejaus padainuotomis dainomis.

Vakaras. Sausio mėn. 31 dieną, Vilniaus Lietuvių Mokytojų suvažiavimo proga, mūsų artistai, Meno ir Literatūros D-jos padedami, suvaidino R. Mackevičiaus dramatizuotą apysaką „Likimas“.

Iš amatininkų veiklos. Sausio mėn. 24 dieną buvo Lietuvių Amatininkų Draugijos narių susirinkimas, kuriame buvo net 4 referatai. Faraponis skaitė referatą „Jauno amatininko uždaviniai“, Baravykaitė — „Moteris šeimoje“, Jurkevičius—„Dabartinio Lietuvio amatininko padėtis“ ir Matjoška—„Amatininkas seniau ir dabar“.

Uždaryti Ūkio D-jos skyriai. Liet. Ūkio D-jos valdyba gavo iš Švenčionių storastijos raštą, kuriuo uždaromi anksčiau sulaikyti šios Draugijos skyriai Kretonyse, Rusališkėje ir Rėkučiuose.

Ištrėmė dir. P. Karaziją. Tautinio Viln. Lietuvių Komiteto vicepirm. dir. P. Karazija, kuriam buvo leista apsigyventi Varšuvoje, šiemet sausio 29 dieną buvo atvežtas iš Varšuvos Vilniun, o iš čia ištremtas už administracinės linijos.

Skautų revija. Teko patirti, kad šio mėn. 7 d. (sekmadienį) 19 val. Vytauto Didž. gimnaz. salėje lietuviai-skautai ruošia skautišką reviją.

Studentų pramoga. Šio mėn. 6 dieną lietuvių, ukrainų ir gudų studentų sąjungos, Vytauto Didž. gimnazijos salėje rengia bendrą linksmą pramogą-šokių vakarą.

Nauja Blaivybės D-jos valdyba. Šio mėn. 2 d. Šv. Mikalojaus parapijos salėje buvo metinis Blaivybės D-jos narių susirinkimas, kuriame buvo valdybos pranešimas, paskaita, klausimai, sumanymai ir kita. Be to, buvo išrinkta nauja draugijos valdyba, kurią sudaro: kun. K. Čibiras, kun. E. Basys, V. Budrevičius, S. Urbonavičius ir R. Mackevičius. Revizijos Komisijon: J. Maceika, R. Bogdonas ir A. Stanelis.

Mokytojų Sąj. susirinkimas. Sausio mėn. 31 d. Vytauto Didž. gimnazijos salėje buvo Lietuvių Mokytojų Sąjungos suvažiavimas, kur buvo pernai metų veikimo apyskaita, Z. Prantkelevičiaus referatas tema: „Visuomeninis gyvenimas", revizijos komisijos pranešimas ir klausimai bei sumanymai. Be to, buvo išrinkta valdyba, kuri pasiskirstė pareigomis šitaip: pirmininkas inžin. J. Jankauskas, vicepirmin. B. Šičkaitė, sekret. T. Sukackas, knygin. Z. Prantkelevičius, kasinin. J. Mudėnas. Revizijos komisija: V. Čibiraitė, M. Zabelytė ir P. Eidukonis.

Konfiskavimas. Sausio mėn. 29 dieną miesto storastijai įsakius, buvo sukonfiskuotas „Vilniaus Rytojaus" 9 nr. už straipsnį „Pažinkime lietuvių tautos darbus".

Tą pačią dieną buvo sukonfiskuotas ir „Vilniaus Žodis" 5 nr.

Revizijos. Šio mėn. 1 dienos vakarą Iždinės kontrolės atstovai padarė reviziją V. Budrevičiaus ir inž. M. Kraužlio bute, ieškodami sacharinos ir kitų kontrabandos keliu atsiradusių daiktų.

Menininkų susirinkimas. Vilniaus Lietuvių Meno ir Literatūros D-ja po kiekvieno vaidinimo rengia recenzinius vakarus. Toks recenzinis vakaras bus šio mėn. 5 d. Stud. S-gos salėje. Jame bus aptarta nesenai vaidinta R. Mackevičiaus dramatizuota apysaka „Likimas". Referuos Augustinas Burokas.

Išteisino. 1936 metui Liet. Labdarybės valdyba buvo nubausta keliais tūkstančiais auksinų, kad neišpirkusi savo bendrabučiams ir prieglaudoms pramonės liudymų. Bylą perkėlus teisman, vasario 4 d. valdyba buvo išteisinta.

Tas pats teismas išteisino anksčiau Viln.-Trakų apskrities nubaustas už neva rodytą valstybei nepalankumą lietuviškų skaityklų vedėjas: Kviecinskienę, Stasionienę ir Navikienę.

ŠVENČIONYSE

Šio mėnesio 2 d. Vytauto Didžiojo Draugovės skautai surengė vakarėlį. Buvo vaidinama „Jaunikis iš Kauno". Vaidino šie asmens: tėvo rolę—dr-kas E. Cicėnas, motinos—L. Basytė, dukters—A. Zabolevičiūtė, tarnaitės—Br. Raginytė, jaunikio—K. Paukštė ir jo motinos — Pr. Mulytė. Vaidinimas pasisekė labai gerai.

Po vaidinimo A. Zabolevičiūtė padainavo solo, pritariant skaut. K. Mikuckiui violončele. Akompanijavo dainybos mokyt. p. Mikuckis. Jauna dainininkė turi malonų balsą.

Vakarėlį užbaigė tautiškais šokiais ir žaismais.

VISAME KRAŠTE

Mištūnai, Valkinyko valsč., Viln.-Trakų apskr. Nuo 1928 iki 1936 m. gruodžio mėn. čia veikė Liet. šv. Kazimiero D-jos skyrius. Per tą laikotarpį šio sodž. jaunimas veikė labai pavyzdingai. Beveik kas mėnuo šaukė skyriaus narių susirinkimus, per kuriuos būdavo skaitomos paskaitos, deklamuojamos eilės. Kasmet buvo rengiami lietuviški vakarai su vaidinimais. Šioje srityje daugiausia pasidarbavo St. Buja ir Česnakauskas. Čia kazimierėčiai pastatė didelį medinį kryžių, kurį pašventino a. a. kun. Klemensas Maliukevičius. Jaunimas užpirkdavo Mišias už savo skyriaus mirusiuosius narius.

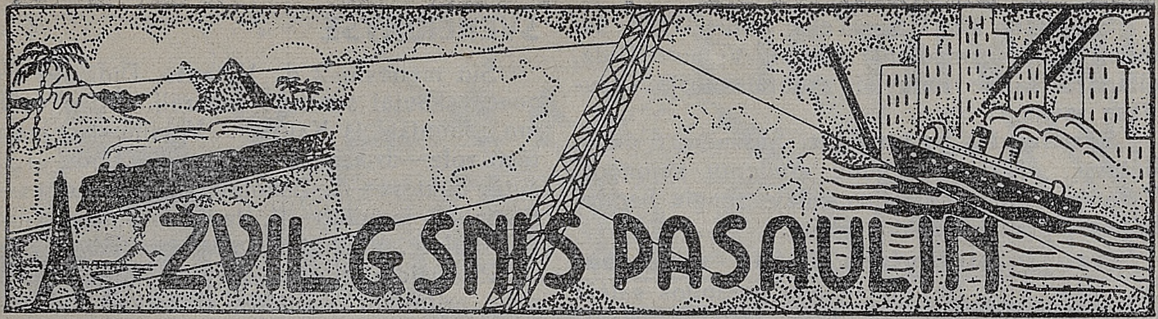
Mištūnų sodž. jaunimas laikraščius skaito ir su noru juos prenumeruoja. Čia ateina apie 50 egz. lietuviškų laikraščių. „Jaunimo Draugo" eina 15 egz. *Draugas.*

Svilionys, Adutiškio valsč., Švenčionių apskr. Svilioniečiai pradeda organizuotis. Šio ir kitų, aplinkinių sodžių jaunimas suorganizavo Svilionyse kooperatyvinį knygynėlį „Šviesa". Dabar prie šio knygynėlio priklauso 43 nariai iš šių sodžių: Svilionių, Jakelių, Lašiškės, Potiškės ir Rasciūnų. Knygynėly yra 174 knygos. Tokiu būdu švietimo darbas varomas ir toliau. Tik knygų yra permaža.

Pastaruoju laiku svilioniečiai pradėjo daugiau prenumeruoti lietuviškų laikraščių. „Jaunimo Draugo" čia pareina 16 egz.

Svilionių Negusas.

Punskas, Seinų valsč., Suvalkų apskr. Kiekvieną sekmadienį ar šiaip šventadienį į Punską sueina iš visos apylinkės daug lietuviško jaunimo. Kur tik eini, visur skamba lietuviška kalba. Jauku ir malonu. Bet biauru būna žiurėti, kai daugelis jaunuolių pasigėrusių vėlai vakare žlytinėja po miestelį, kol patenka šaltojon. Punske yra net penkios smuklės, kurios visada būna pilnos. Dar blogiau, kad ir mergaitės čia dažnai užsuka, o paskui su jaunuoliais svirindžiuoja miestelio gatvėmis. Laikas būtų susiprasti ir mesti tas biaurus paprotys. *Laumė.*

PO HITLERIO KALBOS

Š. m. sausio 30 d. Vokietija iškilmingai šventė Hitlerio viešpatavimo keturmetį. Ta proga Vokietijos diktatorius pasakė per Reichstago posėdį ilgą kalbą. Jos klausėsi nepaprastai atsidėjęs visas pasaulis. Mat, buvo tikėtasi, kad dėl kalbų, pasakytų š.m. sausio 19 d. Anglijos ministerio Edeno ir 24 d. Prancūzijos min. pirm. Bliumo, dabar Hitleris ką nors reikšmingo jiems atsakys. Buvo manyta, kad išklausius šių trijų Europos vairuotojų pareiškimų, paaiškės galutinai, kuriuo keliu — taikos ar karo, vystysis tolimesnė mūsų gyvenimo eiga. Deja, apsivilta. Hitleris nieko ypatingo nepasakė. Jis savo kalbą padalijo į dvi dalis. Pirmojoje dalyje jis aptarė vidujinius Vokietijos reikalus, antrojoje dalyje pagvildeno užsienių politiką. Kalbėdamas apie įvykusias Vokietijos vidujinio gyvenimo atamainas, jis palygino nacional - socialistinę revoliuciją ir jos reikšmę su Koperniko teorijos apie žemės aplink saulę sukimąsi pasirodymu. Mat, pasak Hitlerį, tokis reikšmingas yra išradimas national - socialistinės idėjos ir rasės teorijos mūsų pasauliui. Apskritai, buvo rūpintasi ūkininkų ir bedarbių būklės pagerinimu, pramonės ir prekybos pagyvinimu ir sustiprinimu. Įdomiausia buvo antroji kalbos dalis, kurioje Hitleris, tiesa, vietomis polemizuodamas su Edenu ir Bliumu, aiškiai neatsakė: taika ar karas. Reikšmingiausias Hitlerio pareiškimas buvo, kad Vokietija jau toliau nesinaudos netikėtumais. Mat, ligšiol Vokietija, būdama daugeliu atžvilgių suvaržyta Versalės traktatu, nuo visų varžtų atsipalaiduodavo neatsiklausdama Didžiojo karo nugalėtojų: Angiijos, Prancūzijos, Italijos ir t. t. Dabar gi Hitleris, podraug iškilmingai atsiimdamas Vokietijos parašą iš po Versalės sutarties, kur pagal 231 punktą buvo pripažinta esant ją 1914—1918 m, karo kaltininke, pasižada ateityje lojaliai bendradarbiauti ir prisidėti prie ginčytinų dalykų sprendimo. Mat, dabar jau Vokietija yra lygiateisė valstybė. Toliau kalbėdamas jis pasižadėjo patikrinti Belgijos ir Olandijos neutralitetą. Be to, jis priminė apie grėsiantį pasauliui komunizmo pavojų. Pasak jį, klaidinga esanti Edeno nuomonė, kad blogi Vokietijos su Sovietų Rusija santykiai suskaldė Europą į dvi priešingas puses. Hitlerio nuomone, Versalio sutartis padalijo Europą pirmą kart į dvi kovojančias puses, o bolševizmo apgarsintas mokslas padarė tai antrą kart. Bolševizmas, it maras, grasąs pražūtimi visai Europai ir net pasauliui. Tad, Hitleris, gerai tą pavojų įvertindamas, rūpinsis apsaugoti vokiečių tautą nuo to pavojaus. Niekad Vokietija neis į pagalbą bolševikų Rusijai. Taip pat jis neprims iš ten jokios pagalbos. Ginkluotis ir toliau mananti Vokietija, kuri pati spręs tą dalyką ir nesiduos varžoma. Pasak Hitlerį, pasaulio pacifikacija galės būti tada įgyvendinta, kai visose valstybėse viešpataus vidujinė tvarka, visų tautų reikalai bus bendrai gerbiami, T. Sąjunga turės būti pertvarkyta, įgyvendinta visų valstybių lygybė, nusiginklavimo klausimas bus vispusiškai aptartas, suvaržyta veiksniai, kurie tik užnuodija tarptautinį sugyvenimą. Baigdamas jis kreipėsi, kad Visagalis Dievas suteiktų visiems taiką, kad galėtų įgyvendinti tuos didžius tikslus.

Ši kalba, kurios klausėsi prie radio priimtuvų netik visa vokiečių tauta, bet ir pasaulis, buvo Reichstago su entuziazmu išklausyta. Reichstago pirmininkas gen. Goeringas, pa-

dėkojęs Hitleriui visų atstovų vardu už nuveiktus jo darbus vokiečių tautai prasitarė: „Nieks iš mūsų tarpo net svajote nesvajojo, jokis pranašas nepranašavo, kad Vokietija taip greit pasidarys didžvalstybė, su kuria Europa ir net pasaulis skaitosi". Tai svarbiausi Hitlerio kalbos momentai. Visa Europa, išskyrus karštus Vokietijos draugus—Italiją, Vengriją ir, dalinai, Lenkiją, gana kritiškai ir šaltai sutiko bei įvertino Hitlerio kalbą.

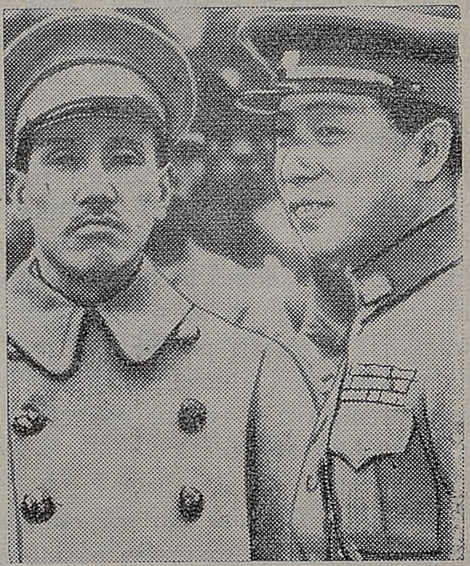
Belgijos laikraščiai, aptardami žadamą Hitlerio neutralumą, priminė 1914 m. Mat, ir tada Vokietija buvo viešai pasižadėjusi gerbti Belgijos neutralumą. Vis dėl to nesutrukdė Vokietijai sulaužyti tas neutralumas. Taip pat

š. m. sausio 31 d. kalbėjo Prancūzijos užsienių reikalų min. Delbos

Chateauroux mieste. Delbos tarp ko kito pasakė, kad ne vien Prancūzija su Vokietija esančios pasaulyje. Vienu pagrindinių taikai palaikyti dėsnių yra pasirašytų sutarčių gerbimas. Hitleris tuo tarpu visai kitaip galvojąs ir darąs. Baigdamas Delbos kalbą pabriežė, kad Prancūzija mananti gerbti ir prisilaikyti sutarčių, padarytų su kitomis valstybėmis, tarp jų su Sov. Rusija. Perdaug pavojinga būtų išmesti iš tarptautinio bendradarbiavimo tautą, priskaitančią beveik 200 milij. žmonių. Tai būtų neleistina, tuo labiau, kad ir ji, kaip visos kitos, trokšta taikos.

Artima lenkų valdžiai spauda, rašydama apie Hitlerio kalbą, su dideliu džiaugsmu pastebi, kad Vokietijos diktatorius neaplenkė ir Lenkijos, nepaminėjęs jos savo kalboje. Mat, Hitleris pabrėžė, kad Lenkijos vastybė ir tauta tapo tikrove. Opozicinė spauda yra kitos nuomonės. Mat, pasak ją, permaža kalbėti apie gerus bičiuliškus ryšius. Reiktų tam įrodymų—darbų. Tuo tarpu kaip tik ir trūksta iš Vokietijos pusės tos rūšies draugiškų darbų. Pusantro milijoninė lenkų masė, gyvenanti Vokietijoje, teturinti tik 1 gimnaziją. Uždrausta yra naudotis gimnazijoje vadovėliais, Lenkijoje išleistais. Vienu žodžiu, Vokietija su didele ištverme ir griežtumu varžo lenkų tautinį judėjimą.

Daug rūpesnio pagimdė nuosaikesnių lenkų galvose

Maršalas Čankaišekas ir generolas Čanksuliangas, kurie, viens prieš kitą pakovoję, dabar susitaikė.

Dancigo klausimas,

spręstas per paskutinį T. Sąjungos susirinkimą. Po hitlerininkų įsigalėjimo Dancige, ten pradėjo darytis labai keisti dalykai. Atvykęs iš Vokiettjos į Dancigą Forsteris, to miesto national-socialistų „führeris", pradėjo naują politiką. Priešingi national-socializmui Dancigo piliečiai, kurių priskaitoma 50% visų gyventojų, buvo hitlerininkų persekiojami. Dažnai būdavo apkuliami ir lenkai, gyvenantieji Dancige. Tuo tarpu Aukštas T. Sąjungos Komisaras, kuriam pavesta prižiūrėti tvarkos Dancige, neturėjo jokios galios. Įvyko aštrus kivirčias tarp jo ir Dancigo senato, kurį spręsti turėjo pati T. Sąjunga. Atsiųsta iš Ženevos dalykui vietoje ištirti trijų komisija rado, kad Dancigo vyriausybė trukdo Aukštajam Komisarui savo pareigas atlikti. Be to, pareiškė jie pageidavimą, kad kuo greičiausiai būtų atstatytas statuto galiojimas. Visa tai atlikti T. Sąjungos Taryba pavedė Lenkijos vyriausybei. Min. Beckas per paskutinį T. Sąj. susirinkimą buvo pasiūlęs, kad ateityje būtų suvaržyta Aukštojo Komisaro teisė kištis į vidujinį Dancigo gyvenimą. Tam pasiūlymui pasipriešino Anglijos užsienių reik. min. Edenas. Beckas turėjo pakeisti pasiūlymą, kuris fak-

tinai esmėje yra nukreiptas prieš T. Sąjungą suprask: Angliją ir Prancūziją. Mat, Beckas norėtų, kad ateityje Dancigo reikalai būtų sprendžiami Vokietijos ir Lenkijos. To kaip tik ir bijosi nuosaikesni ir realiai galvojantieji lenkai. Mat, tada ištikro vedama paskutiniu laiku Dancigo ryški zurück zum Reich (grįžimas prie Vokietijos) politika turėtų daug pasisekimo ir galimumo išsipildyti. Galutinai Dancigo senato kivirčias su Aukštuoju Komisaru Lesteriu baigėsi tuo, kad senato pirmininkas Greizeris pasižadėjo, jog laisvas miestas savo santykiuose su Aukštuoju Komisaru prisilaikys ir remsis esančio ir galiojančio teisinio statuto.

Tuo tarpu

Tolimuose Rytuose dar vis neramu. Kinijoje nors sukilęs maršalas pasidavė senai Nankino vyriausybei, tačiau jo pavaldiniai-generolai nenuėjo jo pėdamis. Ir tik paskutiniu laiku pavyko Nankino vyriausybei nugalėti sukilėlius auksu. Papirkti sukilėliai sutiko pasitraukti į nurodytas provincijas ir ten ramiai sau laukti galutino jų likimo išsprendimo Kuomitango (valdančios partijos) susivažiame.

Japonijoje pasibaigė kabinetinis krizis. Atsisakius gener. Ugaki sudaryti ministerių kabinetą, Japonijos imperatorius (mikado) pavedė tą darbą atlikti gen. Hayaši. Šiam pavyko pavestas darbas laimingai atlikti. Atrodytų, kad kariškiai laimėjo kovą su parlamentu. Reikia laukti diktatūros įsigalėjimo ir Japonijoje.

— Maskvoje pasibaigė „Lygiagrečio centro" byla. Pagal teismo sprendimą iš 17 kaltinamųjų 13 buvo nuteista mirti, likusieji 4— nuo 8 iki 10 metų kalėti. Nuteistųjų tarpe buvo Radekas ir Sokolnikovas.

— Į Belgijos sostinę Briuselį atvyko š. m. vasario 2 d. Švedijos karalius Gustavas V palankyti Belgų valdovo Leopoldo III. Belgijoje Švedų karalius buvo l. bai iškilmingai sutiktas ir nuoširdžiai vaišinamas.

— Politiniuose Europos sluoksniuose kalbama, kad Vokietija žadanti pradėti naujas derybas su Anglija ir Prancūzija. Greitu laiku žada Vokietijos ambasadorius von Ribbentropp patiekti Anglijai platų raštą, kuriame bus paduota sąlygos, kuriomis Vokietija sutiks bendradarbiauti su Anglija ir Prancūzija. Kalbama, kad Vokietija griežtai pareikalausianti grąžinti užjūrių kolonijas.

— Prasidėjus Palestinoje suirutėms tarp žydų ir arabų buvo susirūpinta, kur galėtų žydai emigroti iš Europos. San Domingo respublikos (sala netoli Amerikos) prezidentas Rafaelo Trujilo pareiškė, kad sutinkąs įsileisti į savo salą 1 mil. žydų. Beto, kiekvienam atkeliavusiam žydui bus suteikta 30 akrų ūkis, laisvas per 5 metus nuo visokių mokesčių. Dabar San Domingo saloje gyvena pusantro milijono gyventojų. Pagal Trujilo apskaičiavimą, dar ten galėtų sutilpti 4 mil. emigrantų. Dabar tuo reikalu veda derybas žydų komiteto pirmin. rabinas Vise. Būsianti pasiųsta žydų komisija gyvenimo sąlygas ištirti.

TURINYS

Redaktorius ir Leidėjas AUGUSTINAS BUROKAS
REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA: VILNIUS, DOMBROVSKIO G - VĖ 5— 1
Redakcija priima nuo 11 iki 12 Administracija nuo 10 — 13 val.
„RUCH" spaustuvė Vilniuje.

ŠACHMATAI

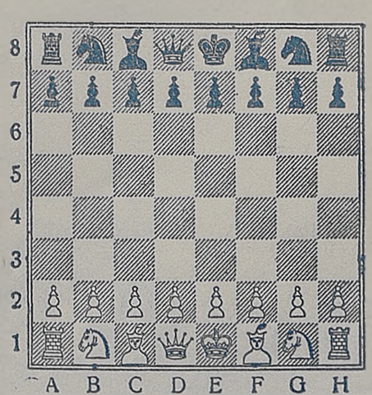
Kirtimas praėjusio. Jeigu eilinis iš pradedamojo stovio eina iš karto į antrą laukelį (t. y. langelį) ir praeina pro preišininko eilinį, tad šis gali jį nukirsti ir kerta taip, kaip būtų kirtęs, jei tas eilinis būtų ėjęs į pirmutinį prieš jį langelį. Baltasis eilinis gali eiti g2—g4, praeidamas pro juodąjį eilinį h4; bet juodasis gali tada nukirsti g4 eiliniu h4 statydamas šį ant g3. Tačiau nenukirtus praėjusio eilinio tuojau, vėliau kirsti tuo būdu nebegalima. Toksai eilinio kirtimas prancūziškai vadinamas en passant.

Kiekvienas ėjimas galima pavadinti ir užrašyti, nurodžius pirma laukelį, kuriame stovi figūra, o paskiau po brūkšnelio laukelį į kurį ji eina. Užrašant ėjimai visados dar rašomi sutrumpinti einančių figūrų (išskyrus eilinius) pavadinimai, taip antai V d1 — c2 reiškia, jog valdovė iš laukelio d1 eina į laukelį c2. Kirtimas žimimas dvitaškiu, pav.: Ž e4 : g5 reiškia, jog Ž e4 kerta figūrą, stovinčią ant g5.

Šachas ir matas. Vyriausias šachmatų lošimo tikslas yra priešininko karaliaus užmatavimas, tai yra toks prispyrimas, jog jo nebegalima išgelbėti nuo pražūties. Nukariauti priešininko karalių ! — štai kiekvieno lošėjo tikslas. Puldamas karalių lošėjas turi įspėti priešininką, balsu sakydamas „šach“, nes karalius yra vienintelė figūra, kurios negalima palikti užpultos. Ėjimas, liekant karaliui užpultam priešininko figūros, pripažįstamas netaisyklingu, ir turi būti grąžintas atgal. Dar pažymėtina, jog šachuojant karalių galima jį apginti arba pavarius į kitą langelį, arba užstojus ta ar kita figūra, arba nukirtus šachuojančią figūrą. Jei šachuojamo karaliaus apginti nebegalima, vadinas, nėra nei kur jo pavaryti, nei kuo užstoti, nei kuo nukirsti šachuojančios figūros, tad toksai karaliaus stovis vadinasi „matas“, ir kas užmatavo karalių, tas laimėjo partiją. Šachas žymimas stačiu kryželiu +, o matas įkypu ×.

Diagramoje galima įsižiūrėti įvairūs šachų galimumai ir apgynimai nuo jų. Taip antai baltieji gali šachuoti juodųjų karalių bokštu e7, pavarę šaulį d7 į kitą laukelį. Toksai šachas vadinamas atidengiamuoju. Panašų šachą gali šaukti juodieji perkeldami savo žirgą g5. Perkėlus žirgą atsidengia prieš baltąjį karalių bokštas g2, kurs jį ir šachuoja. Taigi čia bus irgi atidengiamasis šachas. Jei juodieji perkels savo žirgą ant e6, tada baltajam karaliui bus dvigubas šachas—žirgu e6 ir bokštu g2. Abidvi tas figūras baltieji galėtų nukirsti: bokštą g2 žirgu h4, žirgą e6 šauliu d7 arba bokštu e7; bet nukirsti abidvi puolančias figūras iš karto baltieji negali; todėl jiems belieka pavaryti karalių į f7, f8, h8, h7, arba h6. Baltieji irgi gali šaukti dvigubą šachą kirsdami c5; b6 + + ir taip šachuodami karalių eiliniu b6 ir valdove c3. Pažymėsime dar, jog baltoji valdovė c3 negali nueiti nuo įstrižinės eilės a1—h8, nes nuejus jai nuo tos eilės, karalius g7 liktų atidengtas juodajai valdovei b2. Baltoji valdovė čia yra, kaip sakoma, pririšta. Tegu mokinys pats išžiūri visus kitus šachų galimamus.

9-je diagramoje matome labai įdomų atvejį: juodieji pastaruoju savo ėjimu Š d6—e5 paskelbė šachą baltajam karaliui. Baltieji gali išsigelbėti nuo šito šacho įvairiais būdais (pavarę karalių arba Š f12 — d4). Pamokomas bus atvejis, bei baltieji sumanys pašalinti šachą, eidami d2—d4. Šiuo atveju juodieji galės nukirsti praėjusį eilinį d4 (en passant) eiliniu c4 arba e5. Nukirtus eilinį ant d3, vėl atsidengia šaulys e5 karaliui c3, kitaip sakant, kertamas praėjusis eilinis atidengiant kartu šachą. Panašų dalyką gali įvykdyti ir baltieji (Š 12—e3+). Tegu skaitytojas pats išžiūri, kokiais būdais juodieji gali tokiu atveju apsiginti.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

Prenumeratos kaina:

Vilniaus krašte metams . . 3 auks.
" " pusmečiui . 1 auks. 50 sk.
Lietuvos Valstybėje ir kitur
metams . . . . . . 6 auks.

Kaina 15 sk.